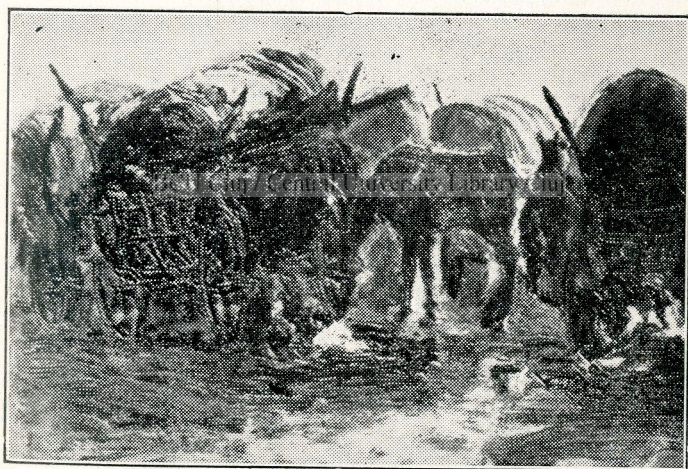

LANURI

G. Limbășanu :

Popas de sătrari

LANURI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Director :
MIHAIL AXENTE

Redactor ;
GEORGE POPA

Anul III. No. 3

Mai 1936

L A N U R I

REVISTĂ DE CULTURĂ

APARE LA DOUĂ LUNI ODATĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Redacția și Administrația : Mediaș, Str. Armurierilor No. 8

Abonamente : 1 an Lei 120. Instituții Lei 500.

Un exemplar Lei 25.—

INTERPRETĂRILE „LUCEAFĂRULUI“

Se pare că des invocata condiție a criticilor, față de confracții lor, ca înainte de îndeletnicirea acestei profesii să fi avut și pe aceea de poet, a fost și este încă ignorată. Poate că acest lucru nu-și ajunge împlinirea și dintr'o predestinare, întrucât criticului i se cere obiectivitate, în timp ce poetul este o ființă subiectivă prin însăși structura lui. Rare sunt cazurile când se poate întâlni o sinteză fericită între aceste două fațete temperamentale.

Așa fiind, înțelegem pentru ce ne lovim adesea de confuziuni, dintre care cea mai mare este aceea în a cere, prin analiza operei de artă, explicarea rațională a acesteea și nu calitatea emoției estetice ca atare.

E drept că nu se poate concepe operă fără critică, cea de a doua stând într'un raport cauzal cu cea dintâi; mai mult chiar: geniile fiind exponenții vieții spirituale a popoarelor, trebuiesc studiate în toate sensurile, căutându-se astfel a se ajunge la o interpretare cât mai apropiată de exactitate, pentru înțelegerea poporului respectiv.

Numai că, bazați pe aceste premise, mulți cercetători ajung prea departe, încât scopul urmărit devine himeric.

Astfel a fost firesc ca cea mai reprezentativă operă și totodată apogeul lui Eminescu, *Luceafărul*, să treacă pe masa de disecție a fiecărui critic, de orișice nuanță sau grad și încă pe primul plan. Dela Maiorescu până astăzi, poema a fost luată și reluată în studiu. În deosebi, după război, cu mult mai multă ardoare.

Pentru Maiorescu și Vlahuță, *Luceafărul* era întruparea demnității geniului. Pentru Dobrogeanu Gherea și mai mult: întruparea tuturor sentimentelor (superioare

ca și inferioare), născute cu iubirea și ajunse la maximum de potențialitate prin geniu. Criticul socialist, invocă inexistența unui sentiment de sine stătător ci, complexitatea, deci multilateralitatea acestuia pe care o putem deduce (?) din ultima strofă a poemului, în cazul de față. Criticul uitase însă, că Hyperion nu era un muritor de rând, ca să nu mai amintim substratul ideologic al *Luceafărului* și teoria estetică a fotografiei față de pictură.

Odată cu felul de a vedea al lui Gherea, se termină și o primă fază de interpretare a *Luceafărului*, pentruca după război să înceapă alta.

A doua fază de interpretare a poemei este caracteristică printr'o căutare de indentificare a lui Hyperion, așa zice, în termen juridici, *starea civilă* a eroului, pentruca după descoperirea acestuia, să se poată deschide porțile enigmaticei cetăți a ideilor ce subsistă *Luceafărului*.

Cităm câteva cazuri mai caracteristice:

Dr. Radu Dragnea¹⁾ consideră personalitatea Luceafărului angelică; Hyperion nu poate fi decât un înger „pentru că el vine cu puteri pe cari le au numai îngerii.” Deși din citatele făcute din cuprinsul poemei nu reiese suficient acest lucru, invocându-ne mai mult exemple din afara operii în chestiune: „știm angelismul lui Eminescu din *Stelele'n cer*, *Inger de pază*, *Inger și Demon*, *Sărmanul Dionis etc.*”, totuși criticul își susține teza mai departe aducând ca suprem argument „nemijlocita apropiere de Dumnezeu”, argument tot pe atât de slab, căci și diavolii pot sta uneori alături de Dumnezeu. Putem oare să-l considerăm angelic pe Mefisto a lui Goethe, când eroul poetului german stă de vorbă cu Creatorul?

„Es ist gar hübsch von einem grossen Herrn

„So menschlich mit dem Teufel selbst zu sprechen!

(Faust)

1) Spiritualitatea lui Eminescu. Gândirea 11. IX.

Aceeaş metodă urmăreşte şi d. Tudor Vianu¹⁾ spre a ajunge la cunoaşterea substratului ideologic al *Luceafărului*. Numai că d-sa, contrariu d-lui Dragnea, îl consideră pe Hyperion drept demon. Şi argumentele d-sale sunt mult mai plauzibile decât acelea ale proponentului său păstrând diferenţa de înţeles faţă de accepciunea păgână şi creştină a cuvântului.

O asemenea metodă de identificare a încercat şi d-l profesor D. Caracostea²⁾, căutând să facă o interpretare etimologică prin separarea cuvântului în *Hyper* şi *eon*.

Tot în metoda identificatoare se înglobează şi Lucian Boz prin placheta de *Încercare critică* asupra lui Eminescu. D-sa, ca şi d-l Vianu, cu o bogăţie de date şi cu frumoase însuşiri stilistice, ajunge să definească, să identifice pe Hyperion cu eonul. Un eon suis generis, adecuat „meleagurilor româneşti” prin literatura bogomilică.

Faţă'n faţă, părerile d-lor Dragnea şi Vianu dau dreptate autorilor lor în aceeaş măsură în care n'o au. Pentrucă poetul le dă amândurora argumente şi *pro* şi *contra*. Cităm numai următoarele versuri spre edificare:

„O, eşti frumos cum numa'n vis

„Un *inger* se arată.”

şi

„O, eşti frumos cum numa'n vis

„Un *demon* se arată.”

Totuşi, d-l Tudor Vianu ajunge într'o foarte mare măsură, la deslegarea problemei, în ceea ce această are mai confuz, dar nu pe drumul deschis de metoda identificării ei prin raportarea directă la izvoarele de inspiraţie ale poetului.

1) *Luceafărul*. *Gândirea*. 12. IX.

2) Curs ținut la facultatea de Litere din Bucureşti, 1931-32.

Dl. Lucian Boz, dând prioritate celei dintâi metode, n'a putut ajunge la concluziile d-lui Vianu, deși a întrebuintat în bună parte, material similar. D-sa, după ce stabilește eon-itatea lui Hyperion, găsește că staticismul subsista ideologiei *Luceafărului*, ca și întregii opere eminesciene. Numai că, să ajungă la această concluzie (stabilită de d-l Vianu), se referă la abondente citate din afara *Luceafărului*, eroare identică cu aceea a d-lui Dragnea, încât probele evidențiază cu totul altceva: procesul de realizare a frumosului (Călin).

Dar metoda aceasta comparativă identificatoare îl duce pe d-l Boz la rezultate fatale chiar acolo, unde d-sa caută să aducă sugestii noi. D-sa cugetă că „Luceafărul, setos de moarte și pământ, ca în poezia populară, vrea să se întruchipeze.” De aici și concluzia criticului că „simbolul *Luceafărului* definește o atitudine de viață românească” și că „duce mai departe simbolurile *Mioriței* și ale *Maestrului Manole*, spre o trăire a libertății”. Concluzie cu totul în opoziție cu premisele, câtă vreme staticismul nu implică mișcare („eliberare”) și nici libertatea în cazul *Luceafărului*. Hyperion nu poate face ceace vrea decât cu asentimentul lui Dumnezeu, iar, pe de altă parte, și în opoziție cu substratul poeziilor populare citate: atât *Baciul Moldovean* cât și *Soția Meșterului Manole*, năzuiesc nemurirea prin moarte, pe când *Hyperion* renunță la nemurire pentru dobândirea morții. Chiar forțând aceste evidențe și admitând în sfârșit, prin hazard, concluzia d-lui Boz, tot nu putem admite cu certitudine autohtonicitatea *Luceafărului* prin *Miorița* și *Meșterul Manole*, câtă vreme aceste balade se găsesc colindând folklorul universal, neștiindu-li-se încă precis geneza.

Departate de a fi epuizat tot ceace s'a scris în legătură cu *Luceafărul*, am făcut aceste câteva notații

Interpretările „Luceafărului”

spre a arăta, în limita posibilităților imediate, ereziile la care se poate ajunge printr'un exces de analiză și interpretare.

Ca și profesorul, criticul literar trebuie să păstreze o anumită margine în prezentarea unei opere. Apropierea cititorului de opere de artă se face mult mai efectiv printr'o recomandare afectuoasă, prin care interpretul să aibă, mai repede rolul unui colaborator, decât al unui chirurg care mutilează și omoară farmecul degustării inedite.

CONSTANTIN STELIAN

NOAPTE MUNTEANĂ

Stelele scriau ciucuri în limpezimi de ape
Și ciute smălțuite adulmecau mărgăritărel s'adape.
Bobotezile feștite li s'au logodit în umezite gene,
Iar frica în urechile ciulite s'a'ndătinat ca'n pene.

Sunteude mină cu cerulși noaptea zugrăvite'n munți
Calea laptelui vâruiește peste Detunata până la
[ține fumurite punți.
Luceferii alunecă să nu-i încui în lacăt de poem
[cum vrei.
De ce rid stelele de mine cînd ți le-aș vrea'n urechi
[cercei?

Brădetu'ncopcie colindul în zvonul cetinar,
Ciutele își pironiră spaima'n culcușuri de frunzar.
Roiurile astrale în zori au amușit, mirate că le chem.
Intinde-mi tu o stea s'o cos nu vorbă, ci floare'n poem.

TRISTEȚII CUMINICĂTURĂ

Creștea tristețea în fîntîna ochilor, mugur,
Iar pentru tîmadă, se rotunjea în strugur.
Amintirea se'nălța părelnică'n viori
Și se cuibărea'n ciorchini de stele,
Deaceea cădelnițarea ei spârgea lumina'n zori
Scuturînd batiste albe, pentru ceasuri rele.
Las'o'mpăturată'n pene, s'o ducă boii cudalbi,
Liturghii să-i cînte florile, în clopoței dalbi.
Nu prionî visele'n jghiab de mătrăgună.
Acolo unde-i cerul pe munte căzut
Iezii tristeții sloboade-i la păscut
Și mînzii'ndulcirii vor necheza a bună.
Atunci copilăria s'ar deslipi de lut,
Poetul ar înscri-o și n'ar fi clopot mut.
In elegie-ar crește cum frica'n căpriori,
Dalii pentru visuri cu hore la'ncheetori.
Imbie-mi tristețea, răsad în ulcele,
Să'nflorescă'n elegie cuminicat cu smoc de stele.

V. COPILU-CHEATRĂ

P A I A T E

(după PAUL VERLAINE)

Cărjile doar îi înalță
Drept bunuri, scame și nori.
Pietriș în urcuș îi descalfă,
Merg peticiți în stupori.

Prostul le plânge de milă,
Cuminte, bogatul sfădește.
Copiii scot limba, în silă,
Fetele râd prosteste.

Astfel, Sarsailei dedați,
Malefici, precum vă spusei,
Goale stafii îi visați,
In noaptea lăsată de ei.

Pe coardă de țiteră, acră,
Rănitul lor suflet scuipat,
Râvnește sudalma cea sacră.
Dar cade curând în oftat.

Din pleoape grele de-adâncuri,
Se scurge — puțin mascadradă —
Vecia de veștede plânsuri.
Sătuii strâng zimții în ladă.

Scânciți dar, lăeți fără vatră,
Urlați, schi'odiți în biet strai,
Dealungul genunei de piatră.
Și hohot, sus, negru din rai.

Vă arde cuptorul de vară,
Vă'ngheață prăpădul de ger.
Vă scutură friguru'n pară
Și oase plăpânde sub cer.

Silă vă este sau jale;
Dar lupul veni-vă'ntr'adins
Să cruțe cu lene și-agale,
Stârv trist în batjocură lins.

HORIA BOTTEA

PĂTIMIREA LUI ION CARUZ

Aproape trei sferturi dintre jorășteni erau clăcași pe moșia boerului Jora. Nici ei nu-și dădeau seama cum s'a petrecut faptul, pentru că mai toți avuseseră pe vremuri pământ și, de bine de rău, își ținuseră gospodăriile. Fenomenul se petrecuse în ultimii douăzeci de ani. Scoborători din vechi răzăși, jorăștenii și-au împuținat pământurile, împărțindu-le între urmași. Intr'o zi, s'au pomenit că nu mai au unde munci. Situația s'a înrăutățit din an în an și, dela un timp, părinții n'au mai avut să dea măcar o palmă de pământ drept zestre copiilor la însurătoare. Din această pricină, certurile dintre familiile încuscite se țineau lanț, de multe ori se întâmplau încăerări și divorțuri. Despărțirea se făcea cum se obișnuște la țară, adică, sau bărbatul își alunga nevasta, ca să trăiască cu altă care-i aducea douăzeci-treizeci de prăjini de pământ, sau veneau părinții fetei și-o luau cu de-asila, pentru ca s'o scape de bătăile soțului și de certurile socrilor. Pe la judecată nici nu se mai gândeau să se ducă, stabilindu-și fiecare legea și dreptatea după judecata lui și fiind convins că nu poate să fie altfel. Țăranul nu căuta cauza nedreptății sus. El credea că nedreptatea pornește dela însăși firea lui și dintr'a celor cu cari-și trăia amarul existenței.

— Noi suntem urșiți să trăim astfel și nu ne putem împotrivi soartei! spuneau ei, cu multă resemnare și cumpănă în glas.

În timpul săptămânii munceau ca robii, neștiind niciunul de existența celuilalt și schimbând doar o vorbă de prisos, în treacăt, care rezuma oarecum tragicul existenței fiecăruia. În fiecare dimineață, larma satului îi îndemna pe oameni să se scoale și să plece la muncă, într'o direcție cunoscută numai de ei. Seara veneau acasă cu trupul frânt și după ce-și otrăveau mațele cu

o saramură de ardei sau un borș de caracudă, se lungeau pe rogojina patului și dormeau ca niște bușteni, ocrotiți de hazardul lor protivnic.

La sărbători, gloata se adună la cârciuma lui Ion Popa, unde bea, în tăcere, cinzeacă după cinzeacă de rachiu, fumând o țigară de tutun prost și scuipând, cu nepăsare, sub masă. Acolo veneau Vasile Duracioc, plugar cu douăzeci de prăjini de pământ, Ion Baston, care se îmbăta înaintea tuturor și la întoarcere spre casă vorbea cu toate gardurile, iar adeseori adormea pe lângă ele, Neculai Bezman, episcopul bisericii, un bărbat blond și vorbăreț, bine clădit, Vanghele Guță, Alecu Costoiu, Leonida Păstârnac, Iordache Filimon și alții, cari se tratau la început cu bunăvoință, iar la urmă se certau și se înjurau, de nu mai aveau loc în cârciumă.

Cârciumarul era un om strașnic de voinic, cu ochii roșii, umflați de grăsime, cu obraji atârând în lături ca favoriții lui Franz Iosef, chel și cu gâtul scurt, cu două sfârcuri de mustațe atârdate în jos la colțul gurii și cu trupul cât un tanc. Scria cinzecile consumate pe tabla de metal din fața tejghelei și se uita cu ochi iscoditori la toți din local. Ghicea numai decât cine are bani și cine nu.

— Dă-mi, măi Ioane, o cinzeacă pe datorie, că săptămâna asta n'am scos un ban chior, se rugă de el Vanghele Guță, cu palmele sprijinite de tejghea și cu trupul aplecat înainte.

— Nu-ți dau, Vanghele, că ești rău platnic. Ai să-mi mai dai niște bani.

— Ți-i dau săptămâna viitoare pe toți, că am să iau dela boer.

— Mi-ai mai spus de câteva ori treaba asta! răspundea, nemișcat, cârciumarul.

— Am să-ți aduc o baniță de păpușoiu.

— Ad-o întâi, s'o văd. Dece n'ai adus-o ?

— Păi, cum s'o aduc azi, Duminecă? Mă râd oamenii dacă mă văd cu sacul în spate.

— N'am ce-ți face.

— Dă-i, măi Ioane, intervine Ștefan Niculache, că-l iau pe garanția mea. E băiat de treabă, dar n'are noroc, săracul! Și dacă n'om avea de unde să-ți dăm, parcă ai să sărăcești?

— Treaba d-tale, moș Ștefane, zicea negustorul. Dacă-l iei pe garanția d-tale, îi dau.

— Măi, măi, ce oameni! Zău așa, nu-i mai înțelegi! se uita Vanghele, așezându-se lângă Ștefan Niculache, în așteptarea cinzeii de rachiu.

— De, măi Vanghele, ce să le faci? S'au îmbogățit cu banii noștri și acum nici nu vor să ne mai vadă. Dar nu le-ajută Dumnezeu, ai să vezi.

— Păi, cum să le-ajute, dacă sunt câini la suflet? suspină Vanghele, mișcându-se pe scaun, ca să se așeze mai bine.

Crâșmarul îi aducea cinzeaca și i-o trântea, supărat, dinainte.

— Ce-o trântești așa, că doar n'o fur? spunea Vanghele, ridicând ochii spre cârciumar.

Acesta zâmbea și trecea în dosul tejghelei, după grilajul de straveluțe pe care l-a ridicat până în bagdadie și în care a lăsat numai o ușiță pe unde primește banii și dă restul.

— Cum o mai duci, moș Ștefane? se simte obligat Vanghele să-l întrebe pe moșneag, pentru intervenția lui, care a muiat îndârjirea negustorului.

— De, măi băiete, cum s'o duc? Mai mult prost, decât bine! Am avut vreo treizeci de prăjini de grâu și l-a bătut piatra. N'a mai rămas decât paiul.

— Pe-al meu, la valea Bănesii, l-au mâncat gândacii. Noroc că păpușoi mi-s buni. Am o falcie, în dijmă, la boer. Ieri i-am prășit de-al doilea, că intrase dudăul în ei.

Apoi, ridicând cinzeaca la gură :

— Păi, noroc, moș Ștefane !

— Noroc, măi băiete !

— Ha ! Da-i tare a dracului. Simți cum îți arde mațele.

— E bun, că-ți înecă amarul ! Că dacă altceva mai bun n'a lăsat Dumnezeu pe pământul ăsta necăjit, apoi rachiul le pune capăt la toate — spunea moș Ștefan. Eu am făcut, astă primăvară, o balercuță, dar iei azi un păhăruț, mâine altul, ba-ți mai vine un prieten, m'am pomenit pe la Sfântă Treime că s'a isprăvit. Și-acum, de ! ce să fac ? Beau la tâlharul ista de Popa ! continuă el, făcând cu ochiul.

— Adevărat, tâlhar ! nici n'ai crede că s'a ridicat pe spatele nostru. De, dacă are omul noroc ! spunea Vanghele, privind pieziș spre cârciumar.

— Vorba zicalei: omul de noroc să se plângă.

La o masă din fund, ca de obicei, stă Ioan Caruz, un țăran fără nici un petec de pământ, care muncește pe unde apucă și tot timpul nu spune o vorbă. Stă ca un mut, își bea rachiul în tăcere, mai mult scoborîndu-l ca să-l simtă cum înțeapă la limbă și închizând un ochiu care ar putea fi și un indiciu de plăcere organică, dar și izolare de oameni, de parcă ar vrea să-i vadă mai puțin. E un bărbat de vre-o treizecișiopt de ani, înalt și slăbuț, cu fața aspră și ascuțită, cu umerii strânși și capul vârat în ei, de parcă l-ar amenința mereu o primăjdie de sus. La dreptul vorbind, lui Ion Caruz i-e frică de oameni și de Dumnezeu. De aceea se grăbește întotdeauna să dea fiecăruia ceea ce este al său, fugind de unul și căutându-l pe celălalt, nu ca să se roage,

căci e convins el că nu-l mai poate ajuta Dumnezeu, ci pentruca să-l vadă cât e el de necăjit și pârilit.

În ochii lui fără culoare, spălăciți și șterși, plutește o nedumerire și o resemnare de nepătruns. El nu cere nimic dela oameni și pretinde ca nici ei să nu ceară dela dânsul. Dar, dacă ei nu-l lasă în pace, apoi el e în stare să lepede depe el tot ce are ca să fie lăsat în plata Domnului. Nu dă sfaturi și nici nu primește dela alții, iar dacă simte că s'a îmbătat, se duce sprijinit de pereți și de garduri, acasă și se culcă unde apucă, în poiată sau pe prispă, fiindu-i lene să mai deschidă ușa și să intre în casă. Nevastă-sa nu simte niciodată când se întoarce el dela cărcinmă și-l lasă în plata Domnului. E convinsă și ea că ispășește un mare păcat și nu se grăbește deloc să moară, cum se laudă altele, fără s'o facă, ci vrea să se chinuiască, pentruca să fie iertată pe lumea cealaltă și să poată, măcar acolo, să se odihnească în pace. Cine știe, grăbindu-se s'o sfârșească într'un fel, ca Vasilca lui Costache Poponete, care s'a spânzurat de-o salcie din fundul unei râpi dela marginea satului, să nu nemerească de-a dreptul în iad, unde arzi până la sfârșitul veacurilor și te'ntorc dracii cu furca, să te prăjești pe toate părțile ca un pui pe fus.

Ion Caruz are un suflet ca neoamenii. Apatic, merge la treabă ca o vită la tăiere și ar fi în stare să nu mănânce toată ziua. Nici nu prea are el ce mânca. Odată s'a hrănit timp de o săptămână cu mămăligă rece și mere crude tăvălite în sare, sau perje acre de-i strepezeau dinții din gură și se strâmba din ochi ca la dracul. El ar fi mulțumit să le aibă și pe astea în fiecare zi, dar câteodată nu găsești în covată la el un pumn de mălaiu și nevasta se duce de se milogește pe la vecini. Cei trei băeți ai lui umblă toată ziua de capul lor și nici nu cer de mâncare. Pe unde or fi umblând, ce-or fi mâncând, nimeni nu știe și nici părinți nu întreabă.

— Satu-i mare, le spune câte-odată tatăl lor, grădini sunt multe, luați și voi de unde puteți, că și-așa, tot o viață de câine ducem. Ba, mai rău decât câinii, că

ei dacă fură un ciolan, e bun furat. Dar pe voi, dacă vă prinde, vă ciomăgește și după aceea vă dă învățatură să nu mai încercați altădată, ca și cum ai avea nevoie de sfaturi, ca și cum ar trebui să crăpi de foame. Eu, măi băeți, după cum vedeți, muncesc și mă sbat de dau în gropi. Dar dacă nu se prinde, ce să fac? Să mă duc să iau cu hapca dela alții? Or să mă bage la gros, sau au să m'achite jandarii înainte de judecată, că eu, de! sunt om în vârstă, om cu cap, dragă Doamne, nu că voi, niște bieți nepricopsiți, cu mintea neroadă.

— Da, mai lasă băeții în pace, bărbate, îi spune nevasta. Tu îi îndemni de-a dreptul la furat.

— Eu nu-i îndemn la furat. Eu le spun să nu tragă nici o nădejde dela mine. Să-și ducă viața cum or ști și să nu mă supere, că pun mâna pe curea. Pe ist mai mare o să-l bag boar la vitele boerului, numai să se ridice puțintel. Iar pe ceilalți... Dumnezeu știe... Dă, dacă n'am noroc și Dumnezeu nu vrea să se plece spre truda mea, ce pot să fac? Am să muncesc până când n'oiu mai putea și pe urmă... basta. Ce-am avut și ce-am pierdut! Asta se cheamă, la noi, sărăcie cu luciu, încearcă el să glumească. I-am cerut boerului să-mi dea o falcie de pământ, s'o muncesc singur, în dijmă, dar el mi-a spus că degeaba mi-o dă, că n'am cu ce s'o muncesc. Apoi are dreptate. Uită-te și tu în curtea noastră, dacă asta se cheamă curte. Casa, hâită într'o parte, de nu i-ar trebui decât un brânciu și cade grămadă. Intr'o zi o să ieșim de-aici cu streășina în cap. Poiata spartă. Stă cu o gură rânjită și râde de sărăcia noastră. Gardul a fost acum zece ani. Azi e un maidan împrejurul nostru, cresc ciulini și holeră, iar noaptea se scărpină câinii răioși de casa noastră.

În viața lui Ion Caruz era într'adevăr un blestem. Oamenii îl ocoleau, cât puteau și-l credeau un om stăpânit de duhuri rele. Dar bietul om nu era stăpânit

decât de sărăcie. În existența lui cântău bufnițele îndoielii și-l cercău gânduri negre, dar revolta mocnea acolo, la fund, ca o drojdie de vin, cu bulboci de spumă. El se temea că într'o zi are să facă o faptă mare și o să se vorbească de el în tot ținutul. Deaceea se stăpânea cu tărie și se temea. Când ar fi vrut să spună o vorbă tare sau să răsucească un cuțit, rânjea ca un câine amenințat de băț și se retrăgea dintre oameni cu coada între picioare. Cârциuma îi ucidea orice gând de revoltă, în coșul pieptului și'n intestine simțea rachiul ca pe o vâpaie caldă și faptul acesta îi făcea bine.

— Doamne, gândea el, bine că mai e rachiul pe lumea asta, că altfel aș sta la ocnă și-aș tăia sare. Lasă că și așa tot o ocnă îndur, dar te mai iei cu rachiul și când nu mai poți nici așa, te duci peste dealuri și văi, până cazi de oboseală, ca un sac.

În cârciumă se simte bine. Vede că oamenii îl ocolesc și el e mulțumit. Se uită pe furis la unul și la altul și întoarce îndată capul, cu nepăsare, când se simte cercetat de alții.

Ion Caruz trăește în mahalaua lui Vasile Sârбу. E singurul om pe care-l poate înțelege și pe care-l poate suferi Ion Caruz. Dar Sârбу, cu toate sfaturile lui, nu-i e de nici un folos. Mai rău îl întărătă.

— Ce să mai vorbim, moș Vasile, eu sunt blestemat s'o duc așa până la capăt. Numai o minune ar putea să mă scape de sărăciă asta, dar eu nu mai cred în minuni, moș Vasile, și tare mă tem că nici în Dumnezeu, de nu m'ar încerca din când în când.

— Faci mare păcat, Ioane. Dumnezeu știe de rostul tău și el, poate, într'adins face așa. Poate că te iubește mai mult ca pe oricare altul și vrea să te încerce. Tu nu cârti împotriva lui, că știe el ce face. Poate că-ți pregătește ceva la care nici nu te aștepti. Într'o bună zi ai să-i cazi în genunchi și ai să-i aduci mulțumire pentru faptul că nu te-a uitat.

— Moș Vasile, vorbești frumos. Poate că Dumnezeu mă încearcă, dar eu nu mai pot răbda încercarea. E prea mult pentru un biet suflet neputincios ca al meu.

— Cu cât ești mai încercat, cu atât vei fi răsplătit mai mult.

Ion Caruz surâdea :

— Tare mă tem că răsplata aceea are să vie prea târziu, când eu îmi voi fi vândut sufletul necuratului.

— Scurpă-ți în sân, nepoate. Gândul necurat îți întunecă mintea.

— Toate-s degeaba, moș Vasile, viața mea e frântă. Am ajuns la vârsta când puterile scad. E drept că nu mă las, dar ce folos ? Imi irolesc puterile degeaba. Nu se prinde nimic de mine. Am încercat în fel și chip. De-aș fi avut o bucățică de pământ, cât de mică, dar numai pământ să fie, l-aș fi scormonit cu unghiile și aș fi putut să spun și eu că e pământul meu. Dar dacă eu n'am fost cu nimic legat de pământul acesta, ce să fac ? Pământul nu mă vrea, oricât l-aș vrea eu pe el. M'am chinuit pe ogor străin, mi-am sângerat picioarele și mâinile, trupul mi l-am fărâmat pe toate poverile pământului, oasele mi-au pocnit ca vreascurile sub greutatea de tot felul și sângele mi l-am scuiat pe gură, ca să iasă ceva și n'a ieșit nimic. Praf și pulbere ! Părinții n'au avut de unde să-mi dea pământ, că nici ei n'au avut. Casa, știi bine, nu-i a mea. E a nevastei și-i gata să cadă peste noi. Am s'ajung pe maidan, ca sățrarii și căldărarii. Se fură ceva în sat ? Pe cine cade întâi vina ? Pe Ion Caruz. Cine e mai calic ca dânsul ?

Drept să-ți spun, fiule, nici eu nu înțeleg ce-i cu tine. Văd că muncești și te sbați toată ziua. Fără doar și poate că Dumnezeu te încearcă. Nu-ți pierde răbdarea și încrederea în el. Du lupta cu tine însuși mai departe și nu mai cârți. Are să răsară și soarele tău într'o zi.

Ion Caruz surâdea cu ochi nesiguri;

— În fiecare zi răsare un soare. Al meu n'are să răsară niciodată.

Intr'o noapte a fost spartă și golită casa unui gospodar. Din prima clipă, jandarmii și-au îndreptat atenția spre Ion Caruz.

— El e! Nu poate fi altul.

Așa credea satul.

În crucea nopții, s'a văzut trezit din somn și înconjurat de jandarmi. L-au ridicat, fără să ia în seamă protestele lui, ale nevastei și ale copiilor cari săriseră speriați din somn.

L-au dus și l-au închis într'o cameră dela postul de jandarmi. Peste o jumătate de ceas, șeful a intrat în camera lui Caruz. Acesta stătea chircit într'un colț și nici nu se mișca.

— Așa, care va să zică te-ai apucat să spargi casele oamenilor?

— Eu, domnule șef?

— Ia te uită și mai ai curaj să minți!

Palma șefului îl plesni peste gură, cu putere.

— Nu da, domnule șef...

— Ce? Ce?..

Și șeful începu să-i care la pălmi în cap, la ceafă, unde apuca, icnind.

— Spune, banditule, unde sunt lucrurile furate?

Ion Caruz răbda și scrâșnia din dinți, simțindu-și limba stropită de sânge cald. Dela o vreme nu mai simți nimic și se lăsă la pământ, ca o masă de carne inertă, stâlcită. Loviturile curgeau mai departe, dar el nu mai simțea nici o durere, nu mai avea nici o senzație, mintea lui cobora într'o besnă fără fund, la capătul căreia se deschidea o ieșire luminoasă, ca o gură de tunel. În curând, loviturile șefului se transformară,

prin transfigurare, în impresii chinestetice plăcute, încât acum îi făceau bine. Ființa i se concentrase atât de mult în sine, încât nu mai reacționa cu nimic. Carnea macerată de lovituri se supunea torturii cu o voluptate nouă. Putea, de-acum, să-l bată la infinit. Ion Caruz nu mai simțea, dar inima îi pâlpaia, refugiata în colțul cel mai ascuns al ființii și în ea se concentrase gândul, fericirea și speranța. I se părea lui Caruz că se încolonează într'un lung convoiu de fantome și fiecare nenorocit mergea spre destin, cu privirile drept înainte, cu ochii ieșiți din orbite și cu fața suptă, cadaverică.

Drumul se deschidea înainte, printr'un cotlon de întunec, iar pe de lături își aplecau capetele o sumedenie de flori negre. Ion Caruz mergea la fel cu ceilalți, neînțeles și străniu, cu sufletul ca o rană mare, care-i făcea, totuși, bine. În el se aciuisse toată drama pământului, tot sbuciumul universal al celor fără rost și Dumnezeu, al anonimilor flămânzi cari în fiecare seară ridică spre cer, în loc de rugăciune, un blestem.

Era marșul flămânzilor.

Târziu de tot, Ion Caruz simți, mai mult printr'o intuiție internă, că ușa se închide ca o lespede de mormânt. Dar în el, voința se răsuci ca un șarpe și mormanul de carne însângerață se înfioră:

— Nu! Nu vreau să mor! Mai întâi vreau să mă răzbun și să fac să se sgudue din țâțâni o poartă care-mi stă mereu închisă. Pe urmă, pot să mă trimită și în iad... dacă or mai avea ce trimite...

B. IORDAN

P O E M E

PENTRU INIMA PĂDURII

Pădure, vreau să-ți scriu basmele. Știu că în
[fiecare frunză

Miresmele-au urcat să se ascundă.

Arareori doar se risipesc în elegie

Ca un înalt regal de prietenie.

Fiecare frunză e o inimă. Trec uneori

De vânt degete peste aceste sensibile culori.

Pădurea e atunci un vegetal clavir

Cu apele cântecului neoprite de niciun coviltir.

Arborii își scriu lângă cer minunata coafură

Pentru o existență mai pură.

Crengile lor sunt ca și mâinile noastre

Intinse spre legenda isvoarelor albastre.

Cerul plutește peste brazi ca o navă,

Ca un tonic pentru inima bolnavă.

Păsările, aerul, sunt pentru o carte o stemă,

Un motiv de neîntrecută poemă.

Prieteni, în pădure sunt zărilor toate deschise,

Așa cum spuneți voi în manuscrise.

Viața și poemul cresc mai tânăr în filă

Aici, lângă inima ei de clorofilă.

ANOTIMP

Toamna doarme somn roșu'n păduri.
Culoarea frunzelor nu mai dă șuerături.
Din munții scriși în livezile zării
Coboară oile și basmele țării.

Mestecenii visează încă sub coajă de lapte
La frunze și la câmpurile coapte.
Abia ieri, toamna și-a scuturat în panere
Fructele ei de mătăasă și miere.

A fost dulce și mustul din ierbi
Pentru sălbătăciunile pădurii, pentru cerbi
Și pentru vite mai ales
Să le fie laptele des.

Acum nu mai e în fântâni nici o stea —
Țara stă cu cerul tot pe ea
Și'mpreunându-și mânilor de aer moale
Mulțumește lui Dumnezeu pentru minunile sale.

GEORGE POPA

EMINESCU IN GERMANÄ

WÄLDCHEN WARUM WIEGST DU DICH

(CE TE LEGENI, CODRULE ?)

Wäldchen, warum wiegst du dich,
ohne Regen, ohne Wind,
deine Zweig' am Boden sind ?

„Warum sollt' ich mich nicht wiegen,
wenn die Zeiten mein verfliegen.
Kurz der Tag, und lang die Nacht,
haben mich ganz kahl gemacht.
Mir der Wind mein Laub versaget
und die Sänger fort mir jaget.
Mir der Wind weht von der Seit',
Winter da, der Sommer weit.
Warum sollt' ich mich nicht biegen,
wenn nun fort die Vögel fliegen.
Über Ästespitzen hin,
scharenweise Schwalben ziehn.
Tragen alles mir von hinnen,
all mein Glück und all mein Sinnen.
Und sie ziehen Reih' nach Reih',
weltverdunkelnd all' vorbei.
Und wie Augenblicke fliehn,
flügelschlagend fort sie ziehn.
Und ganz öd' sie lassen mich,
ganz verwelkt, ganz jämmerlich.
Mit der Sehnsucht nur allein,
tröstend mich mit ihr, kann sein.

ERSTORBEN IST VENEDIGS...

(S'A STINS VIATA...)

Erstorben ist Venedigs stolzes Leben.
Verstummt der Sang, kein Balllicht in den Sälen,
auf Marmorstufen und auf alf' Portälen,
siehst du, des Mondes weissen Schein, sich weben.

Okeanos weint dort auf den Kanälen,
nur er hat ewig, blühend-junges Leben;
den Odem möcht der süssen Braut, er geben,
fängt an, dem Wall ertönend, zu erzählen.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Und einem Friedhof gleicht die Burg der Runde.
Sankt Mark', ein Priester, der uralte nicht minder,
steht da, schlägt düster Mitternacht die Stunde.

Mit seherhafter Stimme hört man's linder,
in Intervallen aus des Alten Munde: —
„Es ist umsonst, lasst Tote ruhen, Kinder!“

E. A. GROH

MOMENTE DIN ISTORIA ORAȘULUI MEDIAȘ*)

Dealungul văii Târnavei-Mari, una din cele mai largi văi, cât și în lungul celorlalte văi de pe întinsul plai transilvan, au trăit în vremea de demult strămoșii poporului nostru, băștinașii Daci, a căror apucături și însușiri le-am moștenit odată cu ale învingătorilor de sub conducerea marelui împărat Traian, care în dorul de cucerire și pacificare, și-a purtat pe sub poalele codrilor și prin aurul încins al holdelor, legiunile a XIII Gemina și a V Macedonica.

Din acest depărtat trecut, istoria, care este foarte zgârcită, când e vorba de a-i desvălui secretele, ne-a ajutat de a identifica și'n județul nostru câteva cetăți vechi, ca : Rami-dava, vechea cetate dacă, devenită sub romani, Rupeș, iar în zilele noastre Rupea, Stenarum, denumită mai târziu Castrum Sex, iar acum Sighișoara, Héviz, astăzi Vadul Olt, fostă castru a legiunei VII romană și Medeia, Mediașul de astăzi, de care ne ocupăm în studiul de față.

*

Cercetările făcute în aceste cetăți, au dat de urmele unei vieți preromane¹⁾, ceiace denotă că ținutul târnavelor a fost populat cu mult înainte de daci și romani și, că aici pe aceste plaiuri se desvolta o muncă intensă, încă din epoca bronzului.

Inchipuirea nu-și poate face altă icoană despre acele timpuri, decât logica și ipotezele bazate pe date arheologice, descoperite recent, cum sunt cele dela Sighișoara, unde în urma unor săpături, s'au găsit un număr mare de vetre sau căminuri de lut înroșit.²⁾

Una din aceste vetre se află la muzeul din Sighișoara (Alt-Schaesburg)

*) *Fragment din Monografia orașului Mediaș, în curs de parafe.*

1) V. Pârvan „Getica” p. 610.

2) Dr. Em.Elefterescu „Orașul Sighișoara” Rev.Satul No 37/933

*

După cercetătorii istoriei, reese că Mediaşul deşi fiinţă, el îşi datoreşte totuşi dezvoltarea sa, colonizărilor făcute pe la anul 1141-1161.

Coloniştii saşi aciuai pe aceste meleaguri româneşti, au găsit o mână de gospodari români, a căror case răslefe împestriţeau câmpul, în preajma ogoarelor pe care le munceau sau a suhătelor, unde-şi apărau şi hrăneau vitele, de oarece de jur împrejur, regiunea Mediaşului era înconjurată de-o sălbăticiune în care fiarele sălbatice erau la largul lor.

Această mână de oameni rămasă credincioasă pe meleagurile Târnavei- mari, înfruntară lângă mormintele părinţilor şi fraţilor precum şi în preajma avutului lor, năvălirile barbare ce s'au perindat pe aceste plaiuri, după retragerea legiunilor lui Aurelianus.

O parte din ei şi în special cei bogaţi s'au retras din faţa năvălitorilor, rămânând aici acei pe cari i-au găsit coloniştii saşi la aşezarea lor pe aceste locuri şi pe deasupra căror şi-au fluturat flamurile atâtea hoarde barbare, care i-au adus pe aceşti paşnici băştinaşi la sapă de lemn.

Aceasta ar fi după istorie starea de lucruri, care se înrăutăţi şi mai rău după colonizarea saşilor de către regele Ungariei, Geza II, care dădu pământ coloniştilor, în detrimentul păturii băştinaşe.

*

Despre Saşi, în lucrarea sa „La Transilvanie et ses habitants“, tipărită la Paris în 1845, August de Gerardo, spune, că o mare parte din ei ar fi trecut pe văile râului şi în special pe valea Someşului, răspândindu-se apoi în întreg Ardealul şi aşezându-se în locuri prielnice şi încântătoare.

Unul din aceste locuri a fost și valea Târnavei - Mari, punând bazele orașului Mediaș, ca organizație orășănească, căruia ei i-au zis, Medveș după vechea numire latinească Medeea, împrumutată bine înțeles dela băștinașii pe cari i-au găsit aici și din care în decursul timpului unghurii au făcut Medgyes.

*

Locul ales de coloniști pe malul stâng al Târnavei fu găsit ca proprice unei dezvoltări omenești durabile prin aceea, că era adăpostit de o parte și de alta de dealuri împădurite ce atingeau 294 metri, partea cea mai joasă și 598 metri „Hohe Warthe“, partea cea mai ridicată, având o altitudine de 301 metri dela nivelul mării și așezat la $24^{\circ} 22'$ est de Meridianul Greenwich și la $46^{\circ} 10'$ latitudine nordică, cu o climă dulce și o temperatură normală în medie $7^{\circ} 92''$ Reamure, cu toate că dealul în părțile de jos era plin de mlaștini, alimentate de apele Târnavei, cu ocazia revărsărilor sale mai ales primăvara, periclitând astfel atât avutul cât și viața locuitorilor și în special a vitelor, care dacă nu erau sfășiate de haitele de lupi, mureau împotmolite în noroiul acestor mlaștini.

*

Odată stabiliți, sașii, și-au clădit așezământul pe părțile cele mai ridicate ale colinei, pe unde sunt astăzi străzile: *Heydendorf* (Dealul țigăniei) și *Mihai Viteazul* (*Zeches*), I.C. *Brătianu*, precum și în părțile de sus ale străzilor: *Honterus*, *Petru Rareș*, (*Lungă*) și *Nouă*, care deși i se zice str. Nouă, este una din cele mai vechi străzi ale orașului.

Orașul începând a se desvolta între timp și cum locurile ridicate ale colinei nu erau îndestulătoare pentru satisfacerea cerințelor populației, se porni lupta contra mlaștinelor și după o muncă asiduă, au isbutit

de a le seca făcându-le practicabile.

Această secare a bălţilor s'a început după Iohann Hutter¹⁾, pe la anul 1621.

Pe locul lacurilor secătuite, care poartă şi astăzi numirea de: Tău, Tocile şi Rohren, unde altă dată lişiţele, raţele şi găştele sălbatice se lăfăiau în voe, au răsărit ca'n basme în zilele noastre, noi cartiere, cu clădiri mari şi frumoase, cu străzi drepte şi bine aliniate.

*

Colonia datorită împrejurărilor şi faptului că era în calea tuturor drumurilor ce legau celelalte aşezări omeneşti, mult mai vechi ca Mediaşul: Biertan, Mojna, Richiş, Şeica Mare, Brateiş şi Aţel, aşezate la Nord-Sud şi West-Est de Mediaş şi datorită deschizăturii văii, care în unele locuri atinge 1-2 km. lăţime, s'a putut repede desvolta, aşa că, în anul 1224, când se dă saşilor diploma de aur de către Andrei II, Mediaşul, se crede că făcea parte integrantă din provincia Sibiană.

Aceasta însă, după cum constată Mathias Schuster,²⁾ nu e precizat, de oarece o parte din istoriografia saşi se împart în două, unii susţinând că, la 1224, Mediaşul făcea parte din provincia Sibiană, iar alţii, sprijiniţi şi ei pe argumente, susţin contrariul şi anume că „Mediaşul cu tot ţinutul târnavelor ar fi luat naştere prin colonizare internă quasi secretă, până când, într'o frumoasă zi, ar fi ieşit la iveală, cerând aceleaş drepturi pe care le avea deja ţinutul Sibian“

Din acesteămănunte, reese însă clar, că Mediaşul exista ca localitate de pela începutul sau mijlocul secolului al XII, însă nu ca localitate de sine stătătoare, ci înglobată provinciei sibiene.

Abia în anul 1315, sub regele Carol Robert din casa de Anjou, i se dă oareşcare importanţă prin aceia că i se dă numirea de „Comitas Saxorum de Medgyesi, de Selk. de Berethalom et de ad. Castrum festin Colibus.“

Desvoltarea rapidă a Mediaşului îi atrage cu timpul denumirea de *Civitas*, şi aceasta la anul 1424, printr'o scrisoare a regelui Sigismund.³⁾

1) Cronicar al Mediaşului

2) Oraşul Mediaş: Teză de licenţă

3) *Nos Sigismund facimus umaris quod fides nostri providi... Nicola de Medgyesi, Civitatum nostrum, portem iudex.*

Deși din diploma lui Carol Robert Mediașul cu comunele vecine se bucura de oareșcare drepturi, ca scaun de sine stătător, totuși era sub influența Sibiului, fiind legat de acesta printr'un tratat încheiat la 1283, între episcopul de Alba, Petrus, și preoțimea săsească, atât din Mediaș, cât și din împrejurimi.

Cum acest tratat nu satisfăcea doleanțele clerului, se iviră oareșcare frământări în sânul bisericei, ajungând la rezultatul ca Mediașul să aparțină Episcopului din Gran (1318).

*

În urma faptului că Mediașul, deși mai tânăr ca celelalte comune, tinde de a deveni centru și oraș de reședință scaunală, s'a început o luptă de întrecere și supremație între comunele mai mari și mai vechi ca Mediașul, în care, în cele din urmă, învinge Mediașul, la sfârșitul secolului al XV, devenind reședința scaunală a regiunii, recunoscută de rege, după cum reiese și din diploma regelui Sigismund, care-i dădea dreptul de a-și alege din mijlocul cetățenilor, un judex care să-și aibă reședința ori în Mediaș, ori în Șeica Mare (Selk), după alegere.

Tot în acea diplomă se mai prevedea, pe lângă alte drepturi acordate, atât preoților, cât și judecătorilor și câteva obligații, între care era și aceea de a contribui, pe lângă taxa de 500 mărci aur și cu 32 de oameni echipați și cai, în caz de război.

Judexul ales de Medieșeni, fiind și primarul orașului, bine înțeles că reședința lui era să fie la Mediaș.

Aceasta ajută mult, de oarece ridică prestigiul Mediașului față de celelalte comune rivale, ai căror primari, subordonați celui din Mediaș, urmau a fi convocați spre consfătuire la Mediaș, ca împreună cu poporul să se sfătuiască asupra bunului mers al cetății.

Cum comunele rivale și în special Șeica Mare nu vedeau cu ochi buni uriașa dezvoltare a Mediașului, care

în cele din urmă, începu a acapara şi încuraja comerţul şi meseriile, în detrimentul lor, făcură un memoriu regelui Ladislau, care găsind de justă plângerea inten-tată, hotărî, în cele din urmă, ca judexul să-şi aibă pe viitor reşedinţa, un an în Mediaş şi un an în Şeica Mare. (1494)

În urma acestei rivalităţi, medieşenii începură, în primăvara anului 1450, să fortifice locul din jurul bisericii *Margareta*, concomitent cu înălţarea ei, care începu pe pe la 1447, cu trei rânduri de ziduri de apărare, în formă de cerc, bine întărite, crenelate şi prevăzute cu şanţuri pline cu apă şi un castel întărit, având, pe lângă două intrări, din care una principală şi patru turnuri de observaţie, cari purtau numirea unei bresle fiecare¹⁾.

Poarta principală era prevăzută cu gratii de fier şi era aşezată în partea de West a turnului, secondată de o a doua poartă de lemn masiv, ce se deschide în două părţi, întocmai ca două aripi.

Peste şanţul plin cu apă ce trecea prin faţa acestei intrări în cetate, era construită o punte de lemn ce se putea demonta la caz de nevoie.

*

Rapida dezvoltare şi extindere în afară, mai ales că Mediaşul devenise un centru râvnit, senatul celor doisprezece, împreună cu Vilacus-ul şi Judex-ul, în urma ordinului aprobator, dat la 1480-86 de către regele Matei Corvin, hotărâră să închidă întreg oraşul cu ziduri.

Pentru terminarea cât mai repede a zidului din jurul oraşului, prin acelaş decret regal, erau obligate de a da ajutor la căratul materialului, atât comunele din jur, în frunte cu rivala comună Şeica Mare, iar locuitorii Mediaşului erau obligaţi de a presta munca în natură.

1) Croitorilor, frânghierilor, fierarilor, clopotarilor etc. (După o schiţă veche a Mediaşului, întocmită de A. Graeser.)

Cu această ocazie și în scopul de a accelera terminarea lucrărilor începute la 1490, au fost aduși să muncească pe lângă meștri sași, atât unguri cât și români, care erau complect desconsiderați de către sași, până acolo că nu aveau nici măcar dreptul de-a locui între zidurile cetății ci înafara lor și numai în caz de pericol erau primiți în interiorul cetății.¹⁾

Această stare de lucruri care se aseamănă cu epoca fanariotă, duse la complecta ignorare a locuitorilor băștinași, care erau ținuți drept robi, buni de muncă.

Târziu de tot, în urma evenimentelor survenite între timp, încep românii a fi considerați și amintiți în hrisoavele orașului, pe la sfârșitul anului 1498.

La împrejmuirea orașului cu ziduri s'a lucrat timp de patruzeci de ani și au luat sfârșit abia în anul 1534, lăsându-se patru porți de intrare, din care trei erau străjuite de câte un turn de observație.

O poartă era pe actuala str. Mihai Viteazul, al cărei turn s'a ridicat la 1631, alta la 1632, ridicată pe actuala str. I. G. Duca, fostă Brukenthal, numită de popor și Morisca, pentru că pe vremuri era, acolo unde se află astăzi spitalul orașenesc, o morisca pusă în mișcare de forța hidraulică a pâraului Mojnei, proprietate a conților de Mediaș,²⁾ dar și aceasta a fost distrusă, ca și cea de pe str. Mihai Viteazul și str. Sibiului, nerămânând decât un biet turnuleț, care servește sașilor din jurul lui la păstratul șuncilor și a slăninilor. În corpul acestui turn se află astăzi prăvălia de coloniale „Grünau“, înglobat fiind în corpul imobilului numitului Schibschib, precum înglobat este și turnul porții, ridicat la 1633 pe str. Sibiului,³⁾ în imobilul fabricii de talpă și piele „Samuel Karres“.

1) A. Graeser: Geschichte der Stadt Mediaș.

2) Iohann Hutter, cronicar al Mediașului.

3) Numită și str. Noroiului, numire dată din cauza bălților

Afară de turnurile arătate mai sus, au mai fost ridicate între anii 1635-1636, turnurile dela porţile de pe actualele străzi : I. C. Brătianu şi Honterus¹⁾, singurele cari mai înfruntă vremea, vorbind generaţiilor de o fostă cetate a Mediaşului.

Aceste porţi de intrare, prevăzute cu câte un turn de observaţie mai mare sau mai mic, erau legate între ele prin trei ziduri a căror urme se mai văd şi astăzi, precizând întinderea cetăţii, care era, pe acele timpuri, de 0, 56 km².

Zidurile, după cum se poate constata după ruinele rămase, mergeau paralel cu străzile marginaşe de atunci ale cetăţii, astăzi în inima oraşului, şi anume : *Tintei, Ghieţei, Heydendorf*, după ce străbătea străzile *I. C. Brătianu şi Duca*, se prelungea prin dosul mănăstirii franciscanilor, ca apoi, paralel cu străzile : *Oilor* şi *Promenăzii*, să întretae str. *Mihai Viteazul* şi prin spatele imobilului „*Kappel*“, să se unească cu poarta depe str. *Honterus*, iar de acolo pe dealul „*Promenăzii*“ să se îndrepte spre fabrica de talpă „*Karres*“, tăind strada *Bărbierilor* şi trecând prin actuala piaţă de zarzavat.

Zidurile erau date în îngrijirea diferitelor bresle (*Zünfte*), a căror regulament era foarte sever.

Odată cu organizarea breslelor şi dezvoltarea lor, care începu de prin secolul al XV, Mediaşul deţine un rol şi mai însemnat, dezvoltându-şi, în interior, o activitate importantă.

1) In partea dinspre Târnăvă, în dreptul Morii Fortuna, fostă proprietatea Schuster.

MIHAIL AXENTE

NOPTILE MELE

V'am adus vin
Cu un vreasc de somn
Pe tăvi de gânduri pure;
Iar când se va întuneca
In ziuă și ger,
Vă aduc și streanguri
Să vă spânzurați trupul
Cum se spânzură lianele
Pe soclii de pădure.

Să nu-mi speriați fata morgana a sângelui
Cu croncănirea slovelor de biblie,
Ci sloboziți bacante arcul spasmelor
Spre tăcerile ce au strigat durerea trupului
Și beți!

Beți vinul ce l-am pus pe tăvi de gânduri pure
Cu un vreasc de somn,
Iar când se va întuneca
In ziuă și ger,
Sunăți ciocanele și aruncați cu ele în cer.
Apoi spânzurați-vă cu lianele,
Pe soclii de pădure.

SILVIU LAZĂR

D R U M

Urc coasta muntelui, mereu în sus, pieptiș,
Și tălpile mi se scufundă în sălbatic grohotiș.
Pădurea freamătă. Mă însoțește limpede foșnirea
[ierbii
Și ca în toate diminețile sărută apele cu boturile
[calde, cerbii.

Pe după creste, luna se prăvale'n jos
Pe coapsa muntelui precum un ghem de-argint netors
In fața mea se'ntind cărările în încălciri departe,
Și firul lor cu firul meu se'mparte.

In mine, frumusețile aceste
Inaltă nesfârșită culme de poveste
Și-mi plămădesc în mine versuri lungi de viață
[și de moarte,
Cântări cari n'o să se încue în vreo carte.

RADU STANCA

PLECARE

Era desfigurată de plâns. Figura palidă, buzele crispate. Măinile încrucișate indicau o poziție de resemnare. Numai privirea îi ardea viu, strălucind sub genele ascuțite.

El vorbea mereu și potopul de cuvinte ce se rostogolea din gura lui, nu se mai oprea. Imputările se năpusteau asupra ei; ea le înfrunta rece, imposibilă, ca o statuie înghețată, surprinsă de furtună, intruchipând nemișcarea.

— Numai din cauza ta a plecat băiatul, striga el. N'ai știut să-i fii mamă. Dădeai recepții, primeai pe toată lumea. Te ocupai numai de străini; pentru noi n'aveai timp.

Strivi țigara în scrumiera de pe masă și-și continuă plimbarea, măsurând cu pași mari odaia. Tremurul nervos îi schimonosea chipul. Agitația lăuntrică îi dădea o expresie sălbatecă.

Ea tăcea. De ce nu se apăra? O motivare cât de mică, l-ar fi potolit. Ar fi dat impresia că trăește, că participă la evenimente. De ce această pietrificare? Nu era nesimțire, ci renunțare. Dar nu trebuie să renunțe la luptă. Dece să arunci arma când ești atacat? Nedepins cu atitudini ilogice, rămânea surprins în fața fenomenelor ciudate ce se desfășurau înaintea sa.

Fiul său a fugit, lăsându-i câteva rânduri, prin care îl încunoștiința că pleacă din cauza atmosferei din casa lor, pe care nu o mai poate suporta. El aștepta, acum, o disculpă din partea ei. Ea tăcea. Unde să găsească logica în această atitudine? Obişnuit cu ordinea în natură și cu înlănțuirea cauzală a fenomenelor, totdeauna rămânea zăpăcit în fața haosului, a neprevăzutului. Dezordinea sa interioară îl exaspera.

Isbucnirea aceasta era nepotrivită firii sale ; un mecanism al cărui resort nu-l cunoștea. Supărarea era întemeiată, căci era în joc fiul său. Totuș, nu trebuia să se lase pradă pornirilor.

Soția lui, ce e drept, nu s'a prea sinchisit de copilul ei vitreg. L-a lăsat pe mâinile guvernantei. Când s'a făcut mare, Mihai a observat, desigur, conduita ei, care numai a unei mame nu era și a plecat.

Simți o nouă năvală de furie :

— Dece l-ai lăsat să plece ?

Ea îl privi cu ochii uscați de lacrimi :

— Ce puteam să-i fac ?

Vorbea. Minunea aceasta i se păru neașteptată, încât îl înmărmuri.

— Sunt o femeie cinstită, continuă ea, ferm.

— Ce vrei să spui ?

— Ceace am spus.

— Te joci cu cuvintele într'o împrejurare atât de nenorocită...

Se opri să răsuflă. Iși plimbă privirea injectată de mânie pe chipul ei îngrozit. Spaima îi brăzda fața și-i umfla vinele dela gât. Iși vârî mâna în corsaj, din care scoase un bilet.

— Poftim, citește dacă vrei să afli adevărul !

Recunoscuse scrisul : caractere tremurătoare, de adolescent, stângace, încă neformate. Figura literelor se desprindea obsedant, umflându-se spectral. Era adevărul, pe care niciodată nu l-a căutat și de care îi era teamă acum.

„Te iubesc. Tu nu știi însă ce-i iubirea, căci nici odată nu m'ai băgat în seamă. De aceea, plec.
Mihai.

Lovitura îl prăbuși. De acum s'a sfârșit cu logica. Deci, soția lui nu era culpabilă ; iată un adevăr

Plecare

Intre atâtea fapte încâlcite ! A acuzat-o pe nedrept ; trebuia să-și ceară iertare. Ea îl respinse neînduplecată :

— Ți-am fost soție necredincioasă. Am avut cusururi, căci nu există om fără greșeli. Mi-a plăcut prea mult viața. Acuzele tale mă fac să nu mai pot fi aceeaș. De aceea, plec și eu.

Au fost zadarnice toate stăruințele de a o reține. A plecat. N'a crezut-o niciodată capabilă de atâta hotărâre. Cantitatea aceasta de neprevăzut, îl umplea de spaimă. A răsturnat dintr'odată toate legile Universului, în a căror familiaritate se deprinsese atât de bine să trăiască. Renunță să mai consulte logica și rațiunea, căci nici acum nu era sigur dacă plecarea ei era consecința hotărârii luate din cauza învinuirilor pe care i le-a adus, sau era pusă la cale mai dinainte cu fiul său, ca să dea curs evenimentelor, pentru a putea pleca amândoi !

IONEL NEAMTZU

INUNDAȚIE LA BALDOVENEȘTI

Singurătăți stelare, în alcovuri triste,
oglesc resemnarea lor celestă,
peste pământul cu rod, împreunarea apelor, incestă.
Caicul zilei n'a știut fluturări de batistă.

Bandaje ude pe trupul nopții crud ;
Se vaetă orele de teama apelor mari,
In tufe visează rod verde, pui de sitari,
Dumnezeu se plimbă peste ape, nud.

Un cocoș cântă pentru amintirea Sfântului Petru, —
la gara mică s'a aprins un semnal albastru,
în ape s'a prăbușit, incendiat, un astru —
duhul lui Panait Istrati, trist cum un spectru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

N O C T U R N Ă

Marginale lumini pe gene de noapte,
Somn hipnotic în arterele orașului.
Surd cântec, cum lanțul ocnașului,
In parcul tuns, întirziate șoapte.

Pașii-mi plimbă solitudine cu umbră ;
peste oraș cântă orgă de tăcere.
Acum, iubita mea doarme cu mine'n artere ;
In adânc, înveșmântarea dorului, sumbră.

Geamanduri plâng în portul gol.
Toate durerile iubesc pe Isus —
Astăzi, luceafărul prea de vreme a apus.
Neransula bea, într'o tavernă, alcool.

TEODOR CONSTANTIN

C R O N I C I

OAMENI ȘI OPINII

CALDERON DE LA BARCA

La 25 Mai s'au împlinit 255 ani de la moartea unui celebru fiu al Spaniei, dramaturgul - poet Calderon, care va ocupa, în veci, înaltul loc de onoare cuvenit, datorită rolului pe care îl joacă în istoria evoluției literaturii universale.

Calderon, al cărui nume întreg este Don Pedro Calderon de la Barca, Gonzales de Henao, Ruiz de Blasco y Riano, s'a născut în 17 Ianuarie 1600, la Madrid. Tatăl său, Don Diego Calderon de la Barca Barredo, avea funcțiunea de secretar al vistieriei regale. Familia mamei sale, Donna Anna Maria de Henao, emigrase din Henegau în Spania. Când era în al nouălea an, Calderon fu trimis la un colegiu iezuit din Madrid, fapt care a pus bazele adâncii sale religiozități de mai târziu. La vârsta de 13 ani a trecut la Universitatea din Salamanca, unde s'a dedicat studiilor juridice, filosofice și matematice. Pe lângă acestea, s'a ocupat și cu formarea talentului său poetic, astfel că, la 14 ani, a putut publica cel dintâiu rod al acestuia, piesa „*El carro de cielo*”, iar la 19 ani trecea drept unul dintre cei mai mari scriitori ai teatrului spaniol, pentru care a însemnat o perioadă de reînflorire. În 1619, întors din Salamanca la Madrid, găsi, la Curtea de acolo, prieteni puternici. În 1625 plecă iar, pentru ca să-și satisfacă elanul războinic. Insoți steagurile regelui timp de 10 ani, mai ales în Milano și în Țările de Jos, fără să-și câștige,

însă, faima unui erou. Filip al IV-lea îl readuse, în 1635 la curtea sa, predându-i conducerea teatrului său din castelul de vară Buen - Retiro și aranjarea tuturor serbărilor regale, — fiessas, — făcându-l, în acelaș timp, cavaler al ordinului de Santiago. Dat fiind că regele i-a cerut să furnizeze pentru scena regală o lucrare dramatică, el a scris piesa „*Certamen de Amor y Zelos*”. Se grăbi, apoi, să meargă în Catalonia, la armata ordinului cavaleresc spaniol și de data aceasta a cules glorie. Regele îl copleşi, acum, atât cu distincțiuni cât și cu comenzi artistice; îi fixă o pensie mare și făcu să i se joace piesele cu mare pompă. În anul al 50-lea, poetul care a fost atât de îndrăgostit de vieață, a fost cuprins de o înclinare spre misticism. În 1651 a intrat în clasa clerului și în 1653 a obținut unul din locurile de capelan la biserica arhiepiscopală din Toledo. Locul acesta l-a păstrat până când Filip al IV-lea, pentru a-l avea în apropiere, l-a numit (1663) capelanul curții regale. Mai înainte de a păși, în mod public, în clasa clericală, Calderon a sacrificat cea mai mare parte a activității sale poetice celebrelor „*Autos Sacramentales*”. De acum înainte s'a dedicat cu totul acestui gen de poezie, care corespundea cu spiritul ortodox al vremii și într'adevăr a strălucit și în aceasta. Mai iute decât faima de poet profan, i s'a răspândit renumele de creator al celor mai frumoase piese bisericești din Spania. A fost copleşit cu comenzi, de toate orașele mari ale imperiului. În 1663 a devenit membru al frățietății San-Pedro din Madrid și, câțiva ani mai târziu, a fost numit *Capellan-Mayor* al acesteia. Onoarea l-a bucurat într-atâta, încât a lăsat frățietății, averea lui imensă. A murit în 25 Mai 1681.

*

Calderon este, fără îndoială, cel mai strălucit geniu poetic pe care l-a produs catolicismul și anume, poetul care este, mai mult decât ori care altul, catolic,

În opera lui. Lucrările lui sunt foarte numeroase dar nu s'au păstrat nici în ordinea lor strict cronologică, nici în întregul lor. Se împart în *autos-sacramentales*, *reprezentării sacrificiale*, *minuni comice*, *spectacole tragice*, *piese de conversație*, *spectacole de rit mitologic*, *festivale*, *piese de spectacole cavaleresti și piese istorice și... romantice*.

Chiar dacă n'a fost atât de fertil ca Lope de Vega, a scris peste 100 de comedii, 100 de autos, 200 loas (elogii care, mai târziu, au devenit prologuri) și 100 de *entremés*, (asemănătoare antreactelor, astăzi *sainete*) și un mare număr de *sonete și romanțe*.

Operele lui cele mai cunoscute sunt: *Viața este un vis*, *Prințul neclintit*, *Medicul propriei sale căsătorii*, *Alcadele din Zalamea*, *Femeea cobold*, *Magul făcător de minuni*. Cât despre valoarea lor poetică, în felul lui Calderon de a trata teme dramatice se manifestă tot atât tendința artistică a unei minți calculative căreia îi este subordonată fantazia cu întreaga ei bogăție, cât și-o adâncă concepție cosmică și o ridicare a sufletului până la cele mai înalte culmi ale lumii fenomenelor. Iși întrece predecesorii, prin conținutul psycho-etic al dramelor sale, printr'o structură armonică a înscenării lor și prin expresiile nobile, alese și îngrijite.

N'a ținut seama de noutatea temelor, dar le-a tratat întotdeauna cu siguranță și, în fiecare excepție, nu vede decât întărirea regulii.

Tablourile pe care le preferă revin adesea, ce-i drept, însă câștigă, de fiecare dată, un farmec nou.

Între legendele sfinților, primul loc îl ocupă *Magul făcător de minuni*. Este vorba de legenda lui Faust, căreia Calderon i-a dat un chenar religios, tot atât de meditativ pe cât de genial. Dorul fierbinte de a ști și hărnicia de a cerceta îl fac pe păgânul Ciprian să se îndoiască de religia lui. Credința în zeul creștinilor topește, în sfârșit, orice urmă de scepticism și recunoașterea nemărginitului har al acestui zeu îl face să între

ca martir, în sferile veșnicei bucurii. Personagiile sunt caracterizate cu un spirit rar de observație și viețuesc psihologic, cu dreptul la viață, deoarece nu avem de aface cu figuri sterpe de teatru ci cu *oameni*. Neliniștea și scepticismul au fost nespuse de reușit personificate în scolasticul *Ciprian*. Năzuințele lui sunt mărginite de *Demon* cu o putere care ne amintește de elementele naturii. În *Iustina* a realizat imaginea nespuse de duioasă a virtuții și a frumuseții. Cei doi rivali care caută dragostea *Iustinei*, *Laelius* și *Florus*, sunt vrednici, prin caracterul lor superior, de nobilimea căreia îi aparțin. Nespuse de comici sunt cei doi servitori obrăsnici, *Moscon* și *Clarín*, care, peste tot, parodiază acțiunea principală. Admirabilă în scrupulozitatea ei, *Livia* își împarte, cinstit, dragostea, între acești doi pretendenți grotești, dându-și toată osteneala pentru ca niciunul să nu se împărtaşească, mai mult decât celălalt, din comorile trupului ei. Credincios adevărului, bătrânul *Lisandru* se desenează, înaintea ochilor noștri, ca un model măreț al celor dintâi creștini. Severitatea și voința paternă au fost sintetizate în *tetrarhul Antiochiei*, făcând ca judecătorul din el să triumfeze asupra tatălui. Atitudinea și vorbele devotatului *Flavius* reflectează fidelitatea și bunăvoința față de stăpân.

Iată care sunt, în câteva cuvinte, caracterele protagoniștilor din *Magul făcător de minuni*. Cât despre alcătuirea operei, din partea dramaturgului se manifestă o minunată conducere după regulile clasice. Stilul, foarte concis, chiar dacă, din când în când, este prea încărcat. Imaginile sunt de o rară bogăție și posedă o fantazie și o putere plastică uimitoare. Expresiunile sunt foarte spirituale, dar adesea se simte în ele un suflu de didacticism scolastic. Liniștitele picioare trohaice ale versurilor îmbracă lucrarea într'un aer majestuos. Pe lângă toate acestea, ea are acea, atât de trebuincioasă gradație ascendentă și este distractivă, fără să-i lipsească,

totuș, o nemăsurată profunzime. Originalitatea felului cum a fost creată opera dovedește un foarte dezvoltat spirit inventiv. Intreaga operă este dominată de rațiune și chiar dacă are, câte-odată, înclinări spre o eliberare, toată fecunditatea poetică rămâne închisă în tendințioasele cătușe ale religiei. Comparând *Magul* lui Calderon cu *Faust* a lui Goethe, vom recunoaște mult mai ușor ceiace este superior sau inferior, în lucrarea celui dintâiu. În vreme ce Goethe s'a putut ridica deasupra oricărei relativități, Calderon a rămas lipit de dogmatică, dând lucrării sale o haină de interese eclesiastice și făcând din ea, în felul acesta, o piesă de reclamă programatică, în folosul bisericii catolice și a concepției acesteia despre divinitate. Astfel stând lucrurile, ca valoare filosofică, *Magul* trebuie socotit după *Faust*. Încercarea de înălțare a sufletului omenesc, spre înălțimi mereu necunoscute, a trebuit să eșueze din cauza levitismului său. Goethe este acela cărui destinul i-a hotărât ca, eliberându-se de gravitatea cultului literelor, să pornească sborul metafizicei umane până în sferele cele mai înalte și să creeze, astfel, dorinței gotice, un templu veșnic, în opera sa. Chiar dacă este de o adâncime și înălțime mai mică, totuș, tendința lui Calderon este îndreptățită, dacă te adâncești în vremea aceea, — 1600 — în concepția acelei vremi și în împrejurările locale, Spania aceea fanatic de catolică în toate timpurile, care, nu mai puțin, a provocat tendențiositatea poetului.

Astfel, trebuie să ne închinăm înaintea aceluia care, cu toate mijloacele reduse ale timpului său, a cutezat să încerce rezolvarea eternei probleme a omenirii și, chiar dacă n'a reușit în mod atât de fericit ca Goethe, a putut totuș, cu o congenialitate minunată, să lupte pentru lauri.

Prin prisma aceasta de vederi este cert că chiar dacă lucrarea a pierdut conturile precise dealungul veacurilor, considerând felul cum este tratat subiectul, problema a rămas de veșnică actualitate. Ciprian reprezintă întreaga omenire, pe când tema, astăzi ca și atunci, este acel etern „*Menschheitsgedanke*”.

ERNEST A. GROH

„VOYAGEURS TRAQUÉS“

Cuvântul *spiritualitate* este la modă. Emis pentru a da expresie unor binedefinite stări interioare, a fost, cu timpul, exploatat în sens ideologic, confundându-se noțiuni, cu ajutorul unor mai mult sau mai puțin juste silogisme. Astfel, astăzi, spiritualitatea se arată prea îmbibată cu savantlâcul teoriei ideologice în slabă — ades de loc — concordanță cu reliefurile sufletești ale tineretului. Oameni cari dispun de oarecare facilitate cerebrală, cred că trebuie să impună prin neastâmpărul lor inestetic, sau printr'un anumit fel de a prezenta sufletul. Nu negăm valoarea combativă a doctrinarilor „traqués“ dela noi, dar ideologia biplanică a acestor abstracți renovatori derutează o ordine a gândirii ce se vrea plantată între concepțiile tineretului, pedesupra exceselor extremiste. Se derutează această dorită „ordine“, nu prin valoarea în sine a ideilor, ci prin normele de împrumut, îmbrăcate în destul de străvezie haină autohtonă cu o croială schimonosită.

Un doctrinar cu trac este domnul Pericle Martinescu, acest tânăr pe drept afixat în literatură nouă. Pe drept, căci d. Martinescu nu este lipsit de „duhul creației“. Dar acest duh este utilizat pentru a da elaborațiunii intelectuale o formă cu multe influențe. D. Pericle Martinescu este un adept al cosmopolitismului în literatură (gen Malraux). Sub acest semn a scris romanul „Adolescenții dela Brașov“, pe care editura „Vremea“ l-a premiat dar a avut prudența să nu-l editeze. Tot sub acest semn își scrie eseurile literare din diferite reviste. Și tot sub zodia cosmopolitismului a scris studiul *Henry de Montherlant— sau ultima feerie* în numărul de pe Aprilie cr. al *Revistei Fundațiilor Regale*.

Ne oprim asupra acestui studiu pentru că, împotriva tuturor afirmațiunilor d-lui Pericle Martinescu, Henry de Montherlant este, în Franța zilelor noastre, *interioristul*

lipsit fundamental de... interior, faima să crescândă derivând numai și numai din impetuositatea stilului și cerbicia cu care lovește în rivalii ideologici ai sistemului Benda-Gide. Practicând o asemenea normă literară, de Montherlant se categorisește ca un prompt valet de casă. Autorul lui *Le songe*, paralel cu atitudinile sale ideologice, „totdeauna cu un pas în urma maestrilor săi”, cum prea bine remarcă *Fortunat Strowski* în a sa *La sagesse française*, este un negativist, nu din convingere, ci pentru că nu are siguranța propriei creații. Căci, cercetând cu atenție ultima carte scrisă de Montherlant înainte de 1925 (de plecarea sa în colonii),¹⁾ vom găsi acolo contradicțiuni fundamentale cu părerile din „*Service inutile*” și mai ales din *Aux fontaines du desire*.

D. Pericle Martinescu va zice că starea de voită izolare, de acută transpunere pe planul gândirii pure, etc... l-au făcut pe de Montherlant să alunece dela un sistem interior la altul opus. Noi însă, exemplificăm tăria în *credințele primordiale* ale adevăraților gânditori, cu izolarea identică a lui *Ernest Psichari*, acel nepot al lui Renan care plecat în colonii, are prilejul să-și întărească, în meditații solitare, ideile originare, completând goluri, iluminând abisuri, descoperind adevăruri, zidind, nu destractând, acolo, sub soarele torid dela marginea Saharei. Reîntors în Metropolă, Psichari nu încetează să fie un făclier neobosit al idealurilor Franței Naționaliste.

Dar, nu uitați, este vorba de un nepot al aceluia Renan care a scris o anumită „Viață a lui Iisus”.

D. Pericle Martinescu, înălțând imn de laudă lui Montherlant și prin el, alunecărilor sociale emise de cuplul Gide-Malraux-Benda, ignorează — din motive pe care noi le bănuim prea puțin literare — *autharhismul*

¹⁾ Este vorba de „*La relève du matin*”.

cultural și naționalist al celor mai radicali socialiști ai Franței, cari își trag seva, nu din ideile noi și revoluționare, ci tot din tradiționalism, fie el chiar revoluționar, căci Franța are un asemenea tradiționalism.

Spiritul poporului francez subordonează orice idee, orice stare interioară, orice gândire inedită, condițiilor naționale. Filozofia unui *Bergson*, sau concepțiile literare ale unui *d'Aubarède* sunt admise numai atâta timp cât nu primejduesc ideia de vechiu revoluționalism francez. Sistemul acesta cultural-dominator, este fundamentul raționalismului care, dacă nu este francez, este lipsit de valabilitate.

Dar acest lucru este ignorat de d. Pericle Martinescu. Dupăcum, d-sa, trece cu mare ușurință peste *contradicțiile* lui de Montherlant sau *detractările*¹⁾ sale. Aceste argumente pot fi antipodice concluziunilor la care d-sa ajunge... voit. De aceea, deducem că scrisul d-lui Pericle Martinescu este tezist. Impus tezist. Și este regretabil acest lucru, mai ales azi, când energiile creatoare sunt reclamate de cultura națională în vădită desvoltare.

N. LADMISS-ANDREESCU

Cronica plastică

EXPOZIȚIA DE PICTURĂ

NICOLAE BRANA

(Sala Prefecturii, Cluj)

Intuirea legăturii dintre om și pământ, tălmăcirea ei prin rosturile simbolice pe care le primesc trăirile oamenilor în fața forței numită viață: iată unul dintre

¹⁾ Este vorba de detractările comise de Montherlant împotriva lui Barrès, Mauras și alți câțiva catolici francezi.

isvoarele pline de poezie sbuciumată la care se adapă pânzele pictorului Brana. Cine a cunoscut o filă din acest copil al artei și frate bun al trăirilor intense, poate să vadă, în lumea gândurilor sale, viața marei realități, cu dinamica sa febrilă, poate să vadă pe slugii pământului, de mână cu bucuriile mărunte și cu marile tristeți pe umăr.

Cine va căuta însă, în tablourile lui Brana, migăleală și perfecție în linie, nu va găsi. Linia și culoarea necesară unui gust obișnuit lipsesc complet. Și iată de ce: aceste două elemente căutate sunt valori secundare pentru un artist. Ele stânjenesc spontaneitatea, scăzând valoarea creației.

Deaceea, pentru ochelarii diletanților, pânzele lui Brana pot fi neînțelese, iar pentru cultura lor artistică, aberații.

Pentru cel ce va căuta, însă, să se coboare adânc în semnificația artei pure, limpezit de orice prejudecăți zilnice, pânzele lui Brana umplu un gol sufletesc, degajează o armonie rară, picurată dintr'un penel devotat. Se va întâlni, aici, cu „Ionică al Stavrei“, ce poartă pe cap o căciulă cât o zi de post, iar în ochi și pe buze, zâmbetul curat al copilăriei sprintare și nevinovate. Cu țaranul român ce-și duce greul vieții în desagi, ori în sarcina de lemne, cu cea mai blândă resemnare, va face cunoștință cu cântecul trist de azi și de totdeauna al „Șomerilor“. Va învăța să plângă, să cânte, să tacă și să se închine, de mână cu bunica datină, ori cu gândul, tovarăș pe sub tristețile ce picură pe frunzele celor „Șase Frați“. E o invitație la rugăciunea mare și limpede, la o rugăciune românească, aceia ce ți-o îmbie icoanele lui Brana. Sfinții din ele nu sunt departe de cântecul zilei, iar zările ce mustesc în ochii lor sunt rupte dintr'o realitate vizibilă și pătrunzătoare.

Dacă mi s'ar îngădui o exprimare mai verde, aș spune că, parcă sunt niște sfinți români, desbrăcați de

haina vitreagă a străinismului, simpli și curați, așa cum îi stă bine românului.

Priviți: *Durere, Vinerea Patimilor, Spre Golgota*. Iar de doriți să cunoașteți greutatea luminei, opriți-vă, un moment, pe marginea pânzei „*Isus în grădina Ghetsimani.*”

Există, în arta lui Brana, un mit ce se hrănește dintr'un crez greu, la cumpăna plasticei ardelenne.

GEORGE TODORAN

C Ă R Ţ I

DIMITRIE L. STĂHIESCU, CALISTRAT HOGAŞ, VIAŢA ŞI OPERA LUI.

(Editura „Cartea Românească”, Bucureşti 1935)

Prin acest studiu critic, dl. St. încearcă să aducă o contribuție la cunoașterea personalității lui Hogaș, atât de puțin cunoscut în *lumea bună* a cărturarilor.

De obicei nici nu figurează în manualele de curs secundar. — Dar, dacă în viață a avut parte, și de ridicări și de scăderi, după moarte i-a fost rezervată atâta ilegală indiferență!

Dl. St. nu umple lacuna evidentă. Vine numai cu o *încercare*. Un studiu serios și complet, va trebui să vie.

În bună parte materialul (în manuscris) — proză și vers, — i-a fost pus la dispoziție de Sidonia Hogaș, fiica poetului.

Dela început constatăm că dl. St. nu și-a formulat o metodă destul de temeinică de lucru.

Se vorbește în acest studiu: despre *natură* și *legătura* dintre om și ea; despre *tipuri de oameni*; *călugări și călugărițe, tipuri de femei, de boieri de țară, de „ovrei“*; despre *fantastic, panteism etc.*

Nu se vorbește însă, despre *versurile* lui Hogaș, despre *povești și legende*. Am fi așteptat să ni se precizeze *influența populară* în opera lui Hogaș, în privința produselor literare ale poporului, a concepției despre lume și viață, a limbajului popular, etc.

Deasemenea, alt capitol îl putea forma *naționalismul lui Hogaș, ca și durerea și duiosia poetului* (nostalgia) după vremurile stinse. Nu ne mulțumește, deci, felul cum sunt alcătuite capitolele și cum e abordat studiul în genere.

Conduc, poate, și de studiile publicate despre Hogaș — ca acela al lui O. Botez din „*Pe marginea cărților*“, cu care se aseamănă mult în privința tuturor caracterizărilor, — dl. St. a putut, totuși, atinge problema în unele privințe: *firea eroilor și a creatorului lor, concepția lor despre viață etc.*, — însă nu complet.

În unele capitole, ca d. p. în „*Descrierea naturii*“ (p. 30), succesiunea subiectelor corespunde cu aceea a momentelor naturii însăși, vorbind despre: *un răsărit de soare* (p. 31), *o amiază de vară* (p. 31), *un apus de soare, ș. c. l.* (p. 33).

Dl. St. ne dă uneori impresia că s'a cam pierdut în subiectul său. Sunt intercalări de pasaje și reveniri condamnable. La pag. 14, pasajul în care se vorbește despre viața cărturărească a lui H.: „*În anul 1869, când s'a înființat în P.-Neamț gimnaziul din care a luat naștere actualul liceu*“... etc., ca să introducă pasajul (la pag. 15), în care e vorba despre dragostea lui H. de natură (: „*C. H. avea sădită în sufletul său dragostea de natură etc.*“) și pentruca, la pag. 16, să revie și să continue cu viața de căr-

turar și de dascăl a lui H. („*În anul 1877, dușmăniile create izbutiră să-l scoată dela direcția gimnaziului... În acest an [1881]... își începuse cariera dascălicească*“ (sic! *dăscălicească*).

Displace și repetarea unor expresiuni de caracterizare, la dl. St.: „(Hogaș)... *povestitor de mare talent și neîntrecut poet al naturii*“ (pag. 25 rând 12 de jos); „*În literatura noastră Hogaș apare ca un neîntrecut poet al naturii, ca și Mihail Sadoveanu* (pag. 30, r. 10 d. j.); „...*el a descris călătoriile sale, dându-ne minunate pagini de admirabilă poetizare a naturii...*“ (p. 30, r. 10 d. j.), ș. a. m. d.

Se știe că și repetarea e o figură stilistică de *cugetare*, dar când nu-i cu socoteală, ori cât de dulce ar fi *îți vine acru*... Superlativul (adv.) „foarte“ întrebuințat în mod exagerat. Luăm numai două pagini, 51 și 83. La 51: *Tipul feminin e foarte reușit descris de H. și e foarte explicabil.* La 83: „*întrebuințată foarte des* (rând 6, d. s.); *foarte plăcută* (r. 11 d. s.); „*foarte armonios îmbinate*“ (r. 13, d. s.); „*foarte dese incursiuni...*“ (r. 13, d. j.) ș.a.

Și fiindcă suntem în preajma figurilor de stil, ne cade cam greu să-i remarcăm d-lui St. că nu a amintit (la pag. 83), decât de *metaforă, personificare, și hiperbolă*, — fără să le exemplifice măcar — când puteau să fie și *comparațiuni „foarte”* multe și frumoase, *sinecdocă, gradațiune, ironie etc.*

Alteori, studiul suferă de așa zisa „*polologie*“. Sunt prea lungi unele citate care caracterizează anumite persoane (d. p. despre *Georges*, pag. 61-65). (Același lucru s'ar putea spune despre „*Descrierea naturii*“ (pag. 30), unde în câteva pasaje, e numai schimbare de cuvinte, ideea fiind aproape aceeași).

Personajele, socotesc că nu sunt caracterizate de-

plin și din toate punctele de vedere: social, religios, moral, economic¹⁾ etc.

Ceva despre *vocabular*. Dl. Stăhiescu socotește pur moldovenisme vorbele: *aicea*, *conciu*, *oleacă*, *teșit*, câtă vreme sunt întrebuițate în aceeași măsură în Muntenia.

Citarea cuvântului „*zăloagă*” între cele biseri-cești, trebuia dat într’o expresiune anumită, deoarece în Muntenia, *zăloagă* are un sens peiorativ (om de nimic, târâie-brâu, pierde-vară), și după cât știu, are și în Moldova această accepțiune.

Totodată s’ar fi putut face cunoscut și un fonetism particular moldovenesc: *a* în loc de *ă*: *depanați* (113, 116), *departații* lui strănepoți (113), *scapat* (113, 118), *scarmanat* lâna (113); *sopoane* (114) ș. a. Inconsecvențe ortografice (sau greșeli de tipar?): *ni-au părut* (p. 8). *dar ne-am propus* (p. 9); *într-adevăr* (p. într-adevăr) (p. 26, r. 7 d. j.)

Oare, să fie un *lapsus*? Căci iată ce întâietate dă dl. St., cuvintelor în propozițiune (la pag. 30 rând 7 d. j.): „*In literatura noastră Hogaș apare ca un neîntrecut poet al naturii ca și dl. Mihail Sadoveanu. Pe când la cel dintâi predomină epicul, ... la Hogaș predomină liricul...*”. Nu-i Hogaș cel dintâi în ordinea scrisului?

Vorba Domnului: „*Cel din urmă ca și cel dintâi!*”

P. COMAN

1) De pildă la părintele Iovinadie, bătrân de 80 de ani și lucrurile toate parcă sunt născute într’un ceas cu dânsul — (aceasta intensifică și mai mult ideea de vechime, de bătrânețe): — un *pieptene străvechiu*, numai cu câțiva dinți rari, un *scaun vechiu*, *cuțitul vechiu* nu mai taie căci vechimea și rugina i-au ros ascușișul; *lingură veche* de tisă roșie, iar *furculița* nu mai poate prinde din pește mare lucru, în vârful celor trei coarne ale sale; *rasa-i sărăcăcioasă*, *auzul slăbit de vârstă* ș. c. l. Deasemenea păstrarea obiceiurilor vechi (post); *pioasa rugăciune* a lui Iovinadie ...

ION IOVESCU: NUNTĂ CU BUCLUC

(Editura „Cugetarea“)

Romanul acesta e girat de d. Eugen Lovinescu, proaspătul academician. Inspirat din mediul rural, tot mai puțin exploatat de romancierii noștri, ocupați cu subiecte teziste și intelectualizate, *Nuntă cu bucluc* aduce mai mult o șarjă la adresa satului, decât o realizare artistică. De artă, cel puțin, nici nu poate fi vorba, această carte având un singur atribut: libertinajul expresiei. Iar cu Creangă are comun numai inspirația rurală. Scrisul lui Creangă pornea dintr'o aderență a personalității cu mediul, era ceva organic. Expresia, chiar nudă, rămânea acceptabilă. Ion Iovescu nu mai e un rural. De aceia privește satul cu ochi urbani, demn de ironizat. Intr'adevăr, romanul acesta aduce un sat românesc văzut dela altitudine și notat ca atare. Iovescu are o optică diformantă, exagerează defectele și reduce calitățile, pentru a-și procura originalitate și fiindcă, ne-mai integrându-se între rurali, jocul acesta îi face plăcere. Nu se găsesc aici contigente cu satul românesc prezentat în monografiile, de pildă, unde el apare cu toate aspectele. Din acest punct de vedere romanul lui Iovescu e unilateral. Sătenii lui știu numai să se îmbete și să facă copii. Nici o urmă de demnitate la acești urmași ai lui Traian, care trăesc exagerat de primitiv și nu-i animă nici un ideal, oricare.

Am notat aceste câteva considerații asupra felului cum autorul a intuit satul românesc: unilateral, diformant, scontând efecte artificiale, pentru că nu acesta e satul românesc, fie el chiar de câmp sau baltă, cum susține d. Lovinescu. Adevărat că structura, conținutul sufletec al unui om, depinde și de ambianță, de influența pe care o exercită specificul regional, dar nu într'o așa măsură încât să-l transforme în cretin.

Pe d. Lovinescu îl entuziasmează în acest roman și „comoara de folklor“ pe care o conține. Autoritatea critică a d-lui Lovinescu și proaspătul scaun academic, nu ne obligă la o aprobare, fiindcă acest roman prezintă o paupertate de folklor autentic. Și în primul rând, introducerea în roman a unor poezii populare nu e nouă. A utilizat acest formalism chiar și Panait Istrati în *Codin* și *Ciulinii bărăganului*. Dar folklorul lui Lovinescu nu se poate integra satului, nu e o expresie a lui, ci a mahalalei. Putem transcrie oricare strofă din volum spre identificare. Conține acest pretins folklor, elemente orășanești stălcite, impurități lingvistice și mai ales expresii pornografice, uneori prost și inutil deghizate. Pentru a sugera atitudinea unui om beat, scrie acest umor ieftin și naiv :

Dela beat cârciumă viu,
Merg pe gard, de drum mă țiu,
Nici-un latră nu mă câne.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Poate că cititorul ar fi admis chiar și acest zis folklor, dacă el n'ar fi fost prea abundent, prea des utilizat. Există pagini întregi de poezie. Uneori nu e însă nici mahalagească, ci o transcriere din Alexandri, mai mult sau mai puțin schimbată. În orice caz, acele admirabile orații de nuntă fac notă contrastantă cu celelalte versuri de factură strict inferioară. Logic, ele n'au putut apărea dintr'un izvor comun.

Introducerea folklorului și chiar a poeziei culte în roman, are mai mult un sens de documentare. În viața romanțată a lui Eminescu, Eugen Lovinescu transcrie mult din Eminescu, ceace nu face Cezăr Petrescu. E aci un proces de tehnică a cărui studiere ar fi interesantă. În romanul lui Lovinescu putem spune că acest zis folklor n'are aproape nici o rațiune, întru cât cartea nu e un document (indirect, cum trebuie înțeles). Acest folklor nici n'ar fi putut servi ca atare.

Nuntă cu bucluc e scrisă dur, cu expresii tari, triviale, pornografice, spre deosebire de Creangă, care e caustic și totuși fin. Face acest autor o mulțime de comparații, uneori reușite. Deși abrupte, totuși sugestive.

Există în acest roman reminescente din vocabularul de internat, un fel de jargon propriu, deși circulă intens. De pildă: „Te iubesc și te ador ca pe-un pui de curcă chior” (p. 143). Sau: „Știm noi unde să dăm lovitura: la lada cu gunoi”.

Uneori autorul uită că eroii, care sunt țărani, trebuie să vorbească țărănește, punându-le în vorbire cuvinte orășănești: „Măi Ilie, tu ești serios la vorbă,” etc. Sau alt citat și mai autentic, absolut ridicol în gura unui țaran. Nae Găman vorbește despre foamea îndurată: „M'am luptat cu ea 70 de ani. O cunosc până în pânzele albe.” (p. 174).

Personagiile aprofundate. Bine studiat SanduȚulucă. Sfârșitul dramatic al romanului e neașteptat. Cu toate că e o consecință reală, e totuși distonant față de rest. L-am putea clasa chiar ca pe o căutare de efect dramatic.

Acest roman a vrut să fie numai un divertisment. Nici n'are altă pretenție. E riscant totuși o atât de mare alterare a elementului autohton. Căzut în mâna unui strein neinformați și mai ales neînțelegător, el ar însemna o diminuare în prestația morală a satului românesc.

Tonul acestei cronici poate fi considerat agresiv. Ar fi o interpretare greșită. Am scris deschis, fiindcă la Ion Iovescu se constată un deosebit talent de prozator. O dovedesc aceasta unele părți din cartea sa, cu adevărat bune, precum și tehnica de conștient constructor. Va trebui însă o cultivare a talentului și mai ales renunțarea la prezentul vocabular. Nu suntem moralști și poate nici morali. Nu aprobăm nici romanele unde țăranul e stors de toate psihologiile posibile și inventate, dar nici unul în care satul românesc să devie fără personalitate, ceace ar fi inexact. „Nuntă cu bucluc” e o carte ieftină, ușoară, echivalent rural la nouile romane ale lui Damian Stănoiu. Incredători, însă, în deosebitul talent al lui Ion Iovescu, așteptăm o carte serioasă.

GEORGE DRUMUR: SOLSTIȚII

(Editura „Iconar“, Cernăuți)

Există în poezia lui George Drumur două planuri de inspirație : unul de legendă autohtonă, și altul de finalitate a existenței. Am spus de legendă autohtonă, fiindcă socotim anorganic anexarea unor poeme de inspirație teutonică, (Oglindire'n scuturi) mai ales că autorul face parte din tinerii ideologi iconariști, care vor să prepare o literatură de esență pur românească. Un poem de identică substanță a scris și Eugen Jebeleanu. (Senior de ceașcă). Miniatural și aproape nelocalizat, poemul lui Jebeleanu se integra unui ciclu, pe când la Drumur e ceva tangențial. Ceace îl interesează pe acest autor e legenda românească, produs al unui pitoresc trecut istoric. Și nu e singurul. Fiecare poet bucovinean tânăr are câte un poem la fel, o epidemie, sănătoasă de altfel, a întoarcerii spre trecut, realizată cu elemente lirice noi, unde faptul istoric rămâne în umbră și căpătă valoare mai mult culoarea, decorul ca atare. Se pot nota în acest sens *Pridvor cu voevozi* și *Gravură*, unde poetul mai mult desenează decât scrie. Interesant cum autorul caută în multe din aceste poeme o încheiere de efect, salubru de altfel, ca acesta :

La prag de mănăstire se topește-o stea —
domnița singură nu poate rămânea. (Gravură)

Chiar și aceste legende, (cuvântul e impropriu, dar nu găsesc altul) prin tematica lor, se integrează în al doilea plan liric, de finalitate a existenței. Motivul nu e nou. Și nici realizarea. Ceace totuși se observă e că poetul pledează pentru un final senin, aș spune chiar serafic, dacă acest cuvânt n'ar fi prea pur, raportându-l la o existență umană. Apare aici o metaforă, desigur mai mult pentru decor : bănuirea unei alte existențe, sub formă vegetală, în plante și flori. Procedeu inclusiv liric, frumos, deci cu atât mai uzat. Totuși notăm în acest sens trei titluri : *Umbre pe lut*, *Trecere simplă* și *Pavană*, care mi se pare cea mai bună din volum. Citez :

Iar când va trece, caldă, seara înspre munte
precum și cerurile înspre somn, după sărut,
supusă stea va încerca să mă înfrunte
în drumul, ce atât de greu mi s'a părut.

Și undeva, la vre-un hotar,
mugur alb am să răsar.

Aceste două versuri din urmă vin să confirme, din nou, tendința de a scoate efecte ultime. (Aci, însă, natural și liric).

Tot un efect, ratat, a fost căutat și cu antiteza: „înlăcărarea stingerii“ . (p. 23).

Printre unele imagini frumoase am găsit și banalități, uzate chiar, pentru care ar putea gira un poet de pe la 1870. De pildă :

Cireșii-au nins petale — roiu bogat de fluturi.

In *Trecere*, (p. 20) versul acesta :

Căci umerii tăi viscoliiți de glorie,

aduce pe Iulian Vesper și el bucovinean, cu un vers din *Sempiternum* :

Numai minutele și-au viscolit umerii.

Simplă constatare.

Deși această poezie suferă uneori de o lipsă a controlului tehnic, e respectată totuși pentru unitatea ideii lirice, destul de rară azi.

Notăm cu această ocazie, că editura *Iconar*, de sub conducerea dl. Liviu Rusu și Mircea Streinul, a început o nouă serie de tipărituri. Ca tehnică grafică, plachetele actuale sunt inferioare celor din prima serie, apărute acum câțiva ani. Și nu știu ce caută pe coperta interioară titlul acela cu auriu, care denotă multă nai-vitate.

Gravurile lui Rudolf Rybicza în notă.

GEORGE POPA

MME D U S S A N E : UN COMÉDIEN NOMMÉ MOLIÈRE

Mme Dussane, care este o interpretă neasemnuită a subretelor din comediile lui Molière, nu se mulțumește să fie numai o comediantă în care se încarnează toată verva și spiritul acestor tinere vesele, viclene și chib-zuite. Ea se bucură, la „Société des Conférences“, de cel mai viu succes, în vreme ce cărțile pe care le-a semnat au adoăgat la renumele ei de comediantă și celebritatea unei scriitoare perfecte.

După „*Le Comédien sans paradoxe*“, un studiu asupra artei scenice, după: „*La Comédie Française*“, o pictură a marelui teatru național francez și, însfârșit,

după portretul unei actrițe celebre de altădată — Louise Contat — intitulat „*La Célimène de Thermidor*“, Mme Dussane publică volumul „*Un Comédien nommé Molière*“, pe care îl dedică memoriei marelui autor comic.

Nu putem spune că opera d-nei Dussane este un simplu roman. Se vede foarte bine că ne găsim în fața unei vieți romanțate și că intenția aceasta a avut-o și autoarea.

Vorbind despre personagiul a cărui viață ne-o povestește atât de plăcut actrița, cine, oare, ar fi fost mai potrivit să procure subiectul cărții decât Molière?

Și, vorbind despre autoare, cine oare ar fi fost mai în măsură să povestească viața comedianului, să înțeleagă complexitatea lui psihologică, gesturile spontane și geniul lui, decât Mme Dussane? Căci, oricâte documente ai fi cules asupra aceluia a cărui viață vrei să o romantizezi, lucrarea va fi mediocră dacă nu vei diseca adânc, vertical, în configurația lui sufletească, dacă nu vei înțelege opera lui, dacă nu vei avea înaintea ochilor două icoane distincte ale lui: *fizicul și psihicul*.

Ori autoarea vieții romanțate a lui Molière a studiat ani de-arândul, dacă nu sufletul direct, dar opera lui, interpretând rolurile și căutând să le redea așa cum și le-a închipuit autorul lor când le-a creat. Pătrunzând adânc în substratul psihologic al comediilor lui Molière, Mme Dussane a găsit o lume nouă, a găsit trăsături din sufletul lui, le-a îmbinat și a refăcut caracterul integru al comedianului.

Ne întrebăm, însă, ce a dus-o pe Mme Dussane la scrierea unei vieți romanțate a lui Molière și nu la aceea a unei biografii?

A fost împinsă, desigur, de dorința de a-l putea arăta pe marele comedian în lumina în care și l-a închipuit ea și care, poate, îi este mai potrivită decât recea slovă a documentelor, de la care nu-ți poți întoarce fața într'o biografie, nici o clipită. Sau, poate, nevoia de a-și lăsa fantezia să lucreze a fost atât de mare, încât n'a putut rezista ispitei?

Nu știm. În orice caz, ispita a fost foarte atrăgătoare și foarte fericită. Ne bucurăm că a căzut în ea. Dealtfel, felul în care a alcătuit lucrarea, este o excepție.

Oamenii sunt răi și caută — vorba lui Eminescu — să le găsească geniilor defecte cât mai multe, care

să-i micșoreze în ochii lumii; caută să-și dovedească lor înșile că tot ce a produs un geniu nu este vre-un lucru mare, că și el a fost un om supus greșelilor comune și... Ferice de cel care a scris cea dintâiu viață romanțată! A dat semnalul unui măcel îngrozitor al geniilor, al oamenilor mari. Ar fi fost numit de mult încă „Theotonul“, dacă n'ar fi existat, totuși, un pic de respect superstițios față de oamenii de geniu. Romanțizarea unei vieți lasă frâu liber imaginației, poți crea situații după bunul plac, dând încăodată dreptate lui Eminescu: oamenii sunt invidioși.

Și revenind la Mme Dussane, „*Un Comédien nommé Molière*” este o excepție — care nu face altceva decât să întărească cele spuse, — dar, totuși, o excepție.

Căci, într'adevăr, ea ni l-a arătat pe Molière așa cum a fost. Ne-a arătat adevărata lui valoare, care este mult mai mare decât cea aparentă, decât aceea pe care i-o acordă semenii lui.

În viața romanțată a lui Jean Baptiste Poquelin zis Molière, în care adevărul istoric este respectat cu scrupulozitate, autoarea a evocat cu atâta căldură și duioșie, viața întreagă a acestuia, din ceasurile copilăriei și până întrăgă noaptea de 17 Februarie 1613, când Molière moare, întors acasă după cea de a patra reprezentație a „*Bolnavului închipuit*“.

Asistăm, în cursul povestirii, la două epoci distincte ale vieții psihologice a lui Molière: deșteptarea și evoluția gustului pentru teatru și, apoi, evoluția talentului său de autor dramatic. Se desprinde foarte ușor durata fiecăreia. Cea dintâi dăinuiește până în anul al douăzecișunulea (.643) al comedianului, când ia numele de Molière și fondează „*l'illustre Théâtre*“, care, cu tot numele lui pompos, l-a înfundat în datorii, ajungând, din cauza aceasta, în închisoare. Cealaltă începe din 1655 când scrie „*L'Etourdi*“ și crește repede și fără încetare până în preajma morții — 1673 — când crează „*Bolnavul închipuit*“.

Stilul este foarte potrivit numeroaselor și feluritelor situații. Când naiv, copilăresc, când plin de un humor sănătos, când grav, când cald, duios, atingând chiar accente de durere sfâșietoare. În fața evenimentelor mari, emoționante, Mme Dussane este laconică, astfel că îți se pare că gravitatea momentului o face să-și piardă răsufărarea și să nu afle cuvinte pentru a se exprima.

Iată, de pildă, scena morții lui Molière :

... „Aubry, fără a aștepta întoarcerea lui Provençal, pornește în căutarea unei fețe bisericești binevoitoare.

A făcut bine, căci Provençal revine, în clipa următoare, singur: „Valetul d-lui Lechat a spus că nu-și deșteaptă stăpânul pentru un comedian care ar fi trebuit să fie ars de douăzeci de ori pe rug — și mi-a închis ușa în nas.”

Baron îl face bătăran și trece la Armanda¹⁾ care și-a revenit în simțiri.

„Urcă repede”, îi spune.

El o însoțește. Prin ușa camerei vine sgomotul unui horcăit care îi sfâșie inima. Pe deschizătura pe care lunecă Armanda, el întrevede, în penumbră, fața de culoarea cerii a lui Molière. De-abea intrată, Armanda scoate un țipăt și cade în prada unei crize nervoase. La Forêt o târăște de grabă într'o cameră vecină. Pe trăsăturile lui Molière care se sbârceau din clipă în clipă, n'a trecut încă nici un tremur, nici un fior.

„Preotul acesta, preotul acesta, Doamne,” murmură Baron aplecat peste balustradă.

Coboară încăodată până în stradă. Departe, în ceață, licărirea unei lanterne și sunetul clopoțelului ritual. Insfârșit, de data aceasta este grijania! Preotul se apropie. Este un bătrân înalt, slab și prăpădit, care se grăbește din răsuputeri.

„Iată, îl aduc pe d-l abate Paysant, zice Aubry, care poartă felinarul.

— Numai să sosiți la vreme!”

... O față de marmoră, cu umbre violete, se adâncește în pernă... două rochii de dimie sunt cufundate în rugăciuni la piciorul patului. Aproape de căpătâiu, La Forêt, în genunchi, a lunecat în mâna care atârnă pe cearșafuri, vechile mătâni de merișor, ale Magdalenei Béjart și plângând, murmură litanii. Într'o altă cameră, se aud hohotele spasmodice de plâns ale Armandei.

Abatele Paysant se oprește și înghenunche încet pe prag, murmurând: „*Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui... Requiescat...*”

Copilul de strănă înăbușe sunetul clopoțelului; este prea târziu, grijania nu mai are rost. Molière a murit comedian, după cum a și trăit.”

I. URCAN

1) Soția lui Molière.

CRONICA REVISTELOR

PAGINI BASARABENE

(I. Nr. III. 1936)

Întâmplător ne-a căzut în mână. Ca ținută tehnică reprezintă destul de bine provincia de peste Prut.

Dl. L. T. Boga, directorul ei, a știut probabil ce vrea, dar se vede că n'a fost înțeles, sau dacă nu aceasta este cauza, atunci ne doare constatarea, că provincia basarabeană suferă de paupertate creatoare.

Probabil că această sărăcie a făcut pe directorul acestei frumoase reviste, să apeleze la condee streine de sufletul ei. Ori tendința unei reviste, mai ales de provincie, după cum notează și criticul *Revistei Fundațiilor Regale*, (Martie 1936) este de a înmănunchea cât mai mulți scriitori ai ținutului, pe care să-i formeze și să-i pregătească pentru marele și nesăjiosul Moloh.

Nu înțelegem însă atitudinea atâtor reviste de provincie care apelează numai și numai la scriitori consacrați. Ne întrebăm și odată cu noi, pe cei în a căror mână este încredințată conducerea revistelor, care le e menirea? Căci consacrații de astăzi n'au să înfrunte veacurile, să stea de strajă ca să scrie întotdeauna.

Atunci, se înțelege că ne trebuie un tineret bine pregătit, pentru a lua locul celor ce, ca mâine, ne vor părăsi. Și atunci, să ne spuneți d-stră, d-lor, ce țel și-au ajuns revistele d-tră, în lunga sau scurta lor existență? Nici unul. Noi, într'o revistă de provincie, vrem să vedem specificul gândirii acelei provincii, iar nu a celor streini de sufletul ei, cari deși sunt de acelaș sânge, totuși, nu pot înțelege și concepe ideologia unei părți de țară.

Nu suntem contra, ca o revistă să reprezinte în paginile ei, făcându-i cunoscut cititorilor acelei provincii, câte un reprezentant al literelor de astăzi, dar așa ca să adaugi în paginile unei reviste pe ori și care nechemat, numai și numai ca foile ei să fie îmbibate cu toate mapramazlăcurile, ne iartă.

Pe lângă acestea, acel „Madrigal banal”, al au-

torului „Romanșelor pentru mai târziu“, care ne-ă deziluzionat complet, cred că numai onoare nu face atât revistei, cât și însuși autorului.

Nu neg, revista, pe lângă cele arătate mai sus, aduce și câteva lucrări bune, dar și acestea prin tangență, și anume: ale d-lor N. Roșu, și în special articolul închinat romancierului de bogate surse C. Stere, semnat de M. Nicu, (oare e basarabean?) George Dorul Dumitrescu. Cronicele bune, deși nu tocmai aprofundate. Ne miră faptul că lipsește la o revistă de talia *Paginilor Basarabene*, cronica revistelor. Oare nu primește destule reviste? Dacă primește, de ce le le ignorează?

B L A J U L

(III. Nr. 3-4 1936)

Blajul își urmează tradiția, complăcându-se într'un didacticism etic, impus, forțat par'că de o mână nevăzută, care caută de a opri evoluția și ieșirea acestei reviste din acel „dolce farniente“ mistic ce i se imprimă dela prima pagină.

Să ne ierte confrății dela Blajul, dacă cred că prin aceasta căutăm a le aduce o diminuare muncii sau rostului lor.

Ba, din contra, ne bucură că bătrâna cetate a culturii românești pe vremuri, a găsit suflete entuziaste și desinteresate care s'o susțină pentru a o prezenta în înaltul for al gândului ardelean.

Însă nici această revistă nu-și prea înțelege rostul, prin faptul că nu încurajează decât anumiți oameni, cari scriu în gustul unor anumite prejudecăți, pe când tinere talente, din anturajul ei, nu pot pătrunde din cauza acestui clericism moral dus până la exagerare.

Numai acestea pot fi motivele că atâția tineri se refugiază în paginile altor reviste. Nu contestăm, tradiționalismul a fost bun și pe el chiar ne-am altoit, noi, cei de astăzi, dar de dragul unei literaturi în declin să neglijăm tinerele talente și ideologia unui nou curent, reprezentat prin atâtea condee de valoare?

În afara celor arătate mai sus, noi dorim aces-

tei frumoase reviste, viața lungă spre binele unui popor, însetat de apa vie a necunoscutului.

Numărul de față, ca toate celelalte, se menține într'o ținută tehnică de invidiat, iar din cuprins desprindem numele d-lor: Ion Covrig Nonea, Ionel Neamtzu și în special pe dl. G. Mânzat care semnează pagini de mare valoare monografică.

Poezia searbădă și fără vlagă. Cronicile, și récenziile, bine susținute.

MIHAIL AXENTE

REVISTE STREINE

REVUE DE LITTÉRATURE COMPARÉE

(1935 și 1936)

E o mare revistă de istorie literară cu caracter internațional. Acest caracter se vedește întâiu prin însăși natura problemelor tratate: relațiile de influență dintre literaturile tuturor popoarelor, apoi prin originea colaboratorilor ei, care sunt de toate naționalitățile, în fine prin limba în care e scrisă: nu sunt numai articole scrise în limba franceză ci uneori și în germană, italiană sau engleză. Colaboratorii ei formează un grup distinct de istorici literari, cu material și metode de studiu proprii; e condusă de *Paul Hasard* și *Baldensberger*, și apare de 4 ori pe an.

Din anul trecut amintim articolele lui: *H. Glaesener*, despre afinitățile numeroase și isbitoare dintre Alfieri și Schiller, create de asemănarea destinelor, a temperamentelor și-a aspirațiilor lor (ambii au fost persecutați de autoritate pentru spiritul lor incendiar și dragostea de libertate, pe care le-au exprimat în drame cu subiecte asemănătoare sau chiar identice) și despre influența mare a acestor scriitori asupra lui Alfred de Musset autor al dramei *Lorenzaccio*, cea mai bună dramă din repertoriul romantic francez; articolul lui *M. Gorlin* despre influența scriitorului de povestiri fantastice *Hoffmann*, asupra scriitorilor ruși Pușkin, Gogol, Dostojevski; articolul lui *Droulers* despre analogiile de cugetare dintre Pascal și Goethe și influența evidentă a gânditorului francez asupra lui Goethe. Printre colaboratorii acestui an sunt și doi români, B. Munteanu și Al. Cioranescu, dar nici unul

nu tratează probleme în legătură cu literatura românească; iată, de ex. cu ce se ocupă Munteanu: „Episodes Kantiens en Suisse et en France sous le Directoire”, iar Cioranescu: „Une supercherie littéraire non divoïlée: Marone, ou l'imitation de l'Arioste”.

Primul număr din 1936 este închinat Spaniei. Rezumăm articolul lui *Paul Hazard* despre „Ceace dătoarește literatura franceză Spaniei („Ce que les lettres françaises doivent á l'Espagne”). 1. Întâiu peisagiul Spaniei a dat Franței cenușii și monotone dela Nord, o lecție de culori, de splendoare și de pitoresc. Inafară de nenumăratele povestiri de călătorie, acest peisaj se regăsește mai ales în specificul său maur, în poeziile lui Victor Hugo, care-l purta în închipuire din copilărie. 2. Apoi sufletul spaniol s'a revărsat de nenumărate ori în cel francez, pe care l-a îmbogățit sau l-a regenerat. Acel celebru „pundonor” castilian a procurat subiectul operei literare care a inaugurat clasicismul francez, *Cidul* lui *Cornille*, și a contribuit la formarea gustului pentru inspirația eroică, una din trăsăturile esențiale ale clasicismului. *Molière* s'a servit de *Don Juan*, creație eminentamente spaniolă, pentru a simboliza tipul neliniștit, turburător și mizerabil al libertinului imoral și ateu. *Abatele Prevost*, deși n'a fost niciodată în Spania, aici transpune aventurile eroilor săi ori decâteori are nevoie de patetic, de pasionant și de violent. Incepând cu secolul XVIII toate generațiile s'au nutrit și s'au entuziasmat de cartea ineputabilă a lui *Don Quijote*, cavalerul trist al idealului. *Chateaubriand*, exilat și călător pasionat, a găsit în pitorescul pur și melancolic al Alhambrei o mângăetoare liniște și în figura lui *Aben-Harmet*, ultimul *Abenceraj*, personificarea regretelor și dorințelor sale infinite. *Mérimée* a găsit în țiganka spaniolă *Carmen* un tip desăvârșit al femeii exaltate de pasiune. *Fénélon*, prin *Mme Guyou*, găsește în misticismul sfântului *Juan de la Cruz*, în acea abandonare totală în voia divinității, secretul adevărat al vieții.

2. Spania a dat Franței și genuri literare, ca romanța (romancero), vechiu gen de poezie populară spaniolă, un amestec de lirism și de epopee, care a avut partea sa de influență în formarea spiritului ro-

mantic; apoi romanul *picaresc*, romanul aceluia tip (picaro) de aventurier și de bandit cinstit care trece prin toate formele de viață fără să se îndure a se fixa în vreuna, care a inspirat lui *Lesage* opera sa capitală, *Gil Blas*; în fine, „comedia” spaniolă a contribuit în Franța, concomitent și tot așa de intens cași *Shakespeare*, la eliberarea genului dramatic de sub regulele clasice și la plămădirea dramei romantice: unul din exemplele pe care *Victor Hugo* le citează în prefața celebră a dramei „*Cromwell*”, ca să ilustreze lozinca sa „*le génie contre les règles*”, este *Lope de Vega*.

În aceeași ordine de idei, *Maurice Bardou* urmărește într'un alt articol și găsește profundă influența romanului „*Don Quijote*” asupra celor trei mari romancieri realiști francezi, *Sthendal*, *Balzac* și *Flaubert*. Primul și ultimul au avut un adevărat cult pentru acest roman. Iar donquijotismul este o trăsătură proeminentă a caracterului lui *Sthendal* și a celui mai celebru erou al său, *Julien Sorel* din „*Roșu și Negru*”. La *Balzac* influența este vizibilă pretutindeni, dar mai ales în „*Căutarea absolutului*” și în „*Cousin Pons*.” La *Flaubert* acest roman a avut un rol esențial în formarea sa morală și literară; iar influența lui se vede mai ales în „*Éducation sentimentale*” și în „*Boward et Pécuchet*,” unde viața eroilor săi este, cași aceea a lui *Don Quijote*, un șir neîntrerupt de vise și de veleități care se rezolvă, toate pe rând, în aceeași baltă amară a neputinții și a decepției. (Desigur e în oarecare măsură exagerat să vorbești în toate cazurile acestea de o influență directă și conștientă a lui *Don Quijote*. E mai exact poate să vorbească de o asemănare, care se poate, în definitiv atribui și întâmplării; donquijotismul este o manieră de azi, nu specific spaniolă, ci general umană, atât de general umană încât cu ușurință se poate recunoaște pretutindeni în omenire.)

ION FODOREAN

KLINGSOR

(An. XII No. 5)

Numărul de pe Maiu al rev. „*Klingsor*”, care reprezintă oficiala și — de altfel — singura revistă a sașilor, ni se înfățișează cu o alcătuire care poartă și în exterior semnele tradiționalismului. Vom fi și mai convinși de aceasta, dacă

deschidem foile fascicolei — revistă și aruncăm o privire la conținutul ei nespus de sărac. Dacă facem o critică, una care, cu toate că este critică, vrea să fie plină de bunăvoință, stabilim că, pe cât este de bine și de frumos să fii, în parte, de trecut, pe atât de umbră de lipsuri este revista. În orice caz, d. Zillich, redactorul și colaboratorii lui n'au reușit să facă o sinteză fericită între trecut și prezent și să o unifice în mod util. Din cuprinsul revistei: *Feminitate* de Annie Schmidt Endres, este o poezie în care se mai văd urme de diletantism. O jonglerie cu cuvinte frumoase, fără ca să poată extenua tot subiectul. Nuvela „*Heinrich von Zülphen*” își ajunge scopul și — cu un rar dar narativ — Egon Hajek evocă această întâmplare medievală, sinistă ca și epocă în care survine.

Tema sociologică despre „*Știință și Naționalitate*” se ocupă de chestiunea dependenței cugetării științifice de naționalitate, fără să abordeze, în mod obiectiv, subiectul, deoarece autorul se lasă condus de sentimente subiective, în fața problemei raselor, doctrină care, — după cum știm — se bucură de mare cinste la Sași, fiind socotită ca un principiu infailibil, cu toate că aceasta este una dintre cele mai absurde, lucru dovedit îndeajuns prin oamenii de știință ai lumii. Oricum, talentul și capacitatea de sociolog a autorului — Alfred Pomarius — nu pot fi negate, chiar dacă nu ne putem identifica cu susținerile lui. Îți sare în ochi că revista întreagă conține aproape numai articole rasiste și dova ne-o servește al doilea articol semnat de Anne-Marie Schnell, a cărui temă este „*Femeia după legea germană a speciei*,” priviri pe care nu le aprobă nici Zillich, deoarece articolul ia poziție împotriva emancipării femeii, plasându-ne și pe noi alături de redactorul „*Klingsor*”-ului. Interesantă este, pentru noi, o critică, asupra *Liricei lui Goethe* a lui Ion Sân-Giorgiu, semnată de profesorul Konrad Richter, laureatul Academiei Române pentru cea mai bună traducere a lui Eminescu în limba germană. Critica dovedește, fără îndoială, pricepere pe terenul acesta, numai că d. Richter se contrazice, decizându-se, la început, pentru libertatea în traducere și mai târziu critică foarte sever unele libertăți pe care și le-a luat Ion Sân-Giorgiu, neadmițându-le, contrazicere care ar fi trebuit clarificată printr'o decizie a criticului,

fie pentru o traducere liberă, fie pentru una fidelă. Dealtfel, d. Richter scrie în favoarea lui Ion Sân-Giorgiu, laudându-l cu elogii la care nu ne putem alătura decât parțial. I-au scăpat din vedere multe lucruri interesante, astfel că vom reveni, în numărul viitor cu o lucrare mai amplă asupra acestui subiect.

Rubrica Rundschau (Privire în jur) tratează despre „Solidaritatea națională și biserica”, despre certurile provocate de diferitele vederi ale partidelor, deci despre politică, ceace nu se poate admite într'o revistă literară, fiind, prin urmare, siliți să condamnăm. Înțelegem pe deplin încercarea de a servi poporul și o putem stima, dar nu pe cale politică, într'o revistă, ci pe una culturală. Articolele „Rundschau”-ului despre cărți sunt semnate, aproape fără excepție, de Zillich. Citim de două, de trei, de cinci, de zece, fără exagerare, de douăsprezece ori, Zillich. Nu vrem să credem că bătrânul Klingsor, vrăjitorul, și-ar fi pierdut puterea, chiar dacă subțirimea revistei și lipsa numelor dau dovadă de o criză în literatura de azi a sașilor ardeleni.

ERNEST A. GROH

I N S E M N Ă R I

RÂNDURI PENTRU ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN ARDEAL

Zilele trecute s'a constituit, la Cluj, *Asociația scriitorilor din Ardeal*. Președintele celor 40 de fondatori a fost ales d. V. Papilian. Incestăm aci o realizare, pe care mulți, ce-au rămas la porțile ei, s'au trădit s'o îngemâneze. Nu cunoaștem criteriul după care s'au proscris membrii fondatori. Auzim însă că scriitorii s'au propus prezentându-se unii pe alții, mai mult sau mai puțin interesați, după grupări literare, dându-și certificate reciproce.

Nu vrem să punem la îndoială bunăvoința inițiatorilor, acuzându-i de procedură mioapă, nici să suspectăm indulgența cu care au declarat pe anumiți diletanți, drept scriitori. Am rămas nedumeriți însă de ușurința care i-a molipsit, trecând autoiluzionați peste câteva reviste literare, recunoscute cu valoare ridicată, cât și aceia de-a nu invita multe din talentele tinere, ardelești, afirmate chiar. Această dezaxare a imprimării, din

capul locului, o notă, dacă nu de suspiciune, cel puțin de neîncredere și deziluzie ce marchează o deficiență, pe care nu i-am dorit-o.

Ideea unei înjghebări a scriitorilor transilvăneni a preocupat pe tineretul scriitoricesc, încă cu mult înainte de apelul dlui Al. Dima. În anul 1932, o mână de tineri scriitori entuziasmați, au pornit la drum, înființând *Asociația tinerilor scriitori ardeleni*. Acesteia i s'a alăturat, cu multă simpatie, tânăra *Societate a scriitorilor români independenți*. Colaborarea dintre aceste două mișcări literare a dus la o frățietate, până mai ieri contestată. Bucureștiului, care ignora talentele provinciale, i s'au prezentat, fie prin paginile revistei *Azi*, a lui Zaharia Stancu, fie prin ale *Vieții literare*, condusă de prietenul tinerilor, I. Valerian, număr de număr, nume noi. Am face un act de nedreptate istorică, dacă am nega partea de contribuție a susnumitelor societăți și a celor două reviste bucureștene, pentru o cunoaștere reciprocă.

Scopul asociației era altul însă. Terenul pentru propagarea ideii trebuia pregătit pe toate căile. Gândul de-a găsi mijloacele necesare pentru o mai puternică difuzare a revistelor și cărților, precum și modalitatea de-a întemeia o editură, era principala problemă.

S'a început o campanie de propagandă, bine organizată, ținându-se câteva festivaluri literare în centrele de provincie, întâi în cele din imediată apropiere a Clujului, Turdă, Gherla, Dej, Gârbou, Băile Buzușa, etc., prin care se tindea la o apropiere a tinerelor talente, precum și la o pregătire a publicului cititor, prin contactul cu el la fața locului.

Pornită cu Ion Th. Ilea, I. Gh. Severeanu, C. S. Anderco, V. Beneș, Florica Ciura, Ion Moldoveanu, Valeriu Cârdu, Sandu Arianu, Aurel și Emil Zegreanu, etc., gruparea s'a lărgit prin adeziunea ce-o primea zilnic dela toți scriitorii ce alimentau publicațiile literare ale timpului.

Între anii 1933-1935 mișcarea își potolise avântul, muncindu-se indirect pentru țintirea scopului fixat. În toamna trecută a pornit din nou, dintr'un sat românesc dela umbra munților Apuseni. Plecarea aceasta nu e lipsită de semnificație. Satul a preocupat și preocupă încă exclusiv scriitorii ardeleni, care nu se pot descătușa de realitatea lui literară. Se pare că tinerii scriitori au . . . această semnificație, pecetluind o acțiune

sănătoasă. De acum urmă invitația tuturor talentelor recunoscute, într'o ședință de constituire la Cluj și stabilirea programului de lucru, când, spre surprindere, a picat *congresul* dela Sibiu. Ceace a realizat adunarea dela Cluj, o știm.

Ermetismul acțiunii și ușurința cu care s'a procedat la constituirea societății, prin invitațiile în cercul restrâns de prieteni, au impus, chiar unora din membrii ei, rezervă în ceace privește reușita. Sesizările ce s'au produs, sunt dovada cea mai eclatantă. Și n'am fi voit-o, căci ideea ce stă la bazele Asociației trebuie s'o îmbrățișeze toți confrății, pentruca prin perseverența și devotamentul lor să nu rămână un deziderat sterp. Dacă situația se prezintă astfel, o parte din vină o poartă, desigur, aceia care, prin circumscrierea lor ca membrii în Asociație, n'au visat decât ascensiuni parnasiene, grăbindu-se să-și desfidă confrății.

V. COPILU-CHEATRĂ

CRITERII

Imi vine în minte vehemența cu care se critica realizarea pactului franco-sovietic în primele luni ale anului trecut într'un articol iscălit de *Alfred Rosenberg*, — articol pe care revista franceză de sinteză a activității mondiale *Le Mois* și l-a apropiat, publicându-l într'un număr al ei. — Privit ca o simplă opinie a unui german, redacția numitei reviste a socotit că ar fi de mare folos opiniei publice franceze cunoașterea atitudinii pe care țara vecină o lua în fața noii orientări politice externe, manifestată prin iscălirea pactului cu Rusia. Este și aceasta o dovadă concludentă a puterii de asimilare pe care o stăpânește intelectualitatea franceză în privința unor svonuri ce îi transpiră din afară granițelor ei, că și un fericit indiciu al disponibilității pe care populația Franței o rezervă cunoașterii părerilor cât mai contradictorii în legătură cu activitatea ei curentă, spre a-și însuși o seamă de concluzii convenabile.

Iată o atitudine de insașiabilă curiozitate, care se bate cap în cap cu teama noastră de orice poziție contrară, de orice obiecție streine, dar mai ales cu criteriul de selecție în totul sentimental, pe care îl au redacțiile revistelor sau chiar ziarelor noastre, în alegerea materialului publicabil. Nu mai puțin, se constată, cu ușurință la noi oroarea pe care partidele de dreapta o manifestă,

de pildă, în fața publicațiilor de stânga, sau invers, adversarii nevoind să-și urmărească reciproc activitatea. Prejudecăți destul de degradante! Ar trebui să se cunoască utilitatea ce reiese din surprinderea ideilor, că și a planurilor țesute de opoziție, cum și valoarea informațiilor pe care de obicei ți le câștigi prin lecturi în domenii cât mai disparate. Dacă în adevăr o lectură pasivă, chiar unită cu puțin interes, conduce la o combătută erudiție seacă, să nu se uite anumite gânduri și păreri parțiale, cât de puțin în analogie cu structura intimă a ta, pe care ți le-ai putea asimila apoi organic. În tot cazul, alegerea cărților de lectură n'ar trebui nici decum să se sprijine pe criteriile stabilite după sentimente de ură sau simpatie, ci numai și numai după valoarea lor intrinsecă.

ION ȘTEFAN

ARTIȘTI HUNEDORENI

Viața artistică în orașele de provincie stagnează din cauza refractarismului intelectualilor. Fiecare tagmă de așa-ziși pseudo-intelectuali se complăce în a se pierde în cercuri strâmte, în discuții sterile de cafea, cari nu numai că prejudiciază avântul de ridicare pe teren cultural și artistic al poporului, ci îl scade sub nivelul cerut de ritmul vremii.

În Deva, un oraș cu un trecut istoric, se poate observa acest spirit care reduce total orice manifestație, de orice ordin ar fi.

Aici trăesc câțiva răsfățați ai idealului căutând să să urce pe culmile artei printre tufele reacționare ale spinilor invidiei umane.

Notez în primul rând pe maestrul Ion Ignaton, compozitor, ce cunoaște deaproape sufletul țărănimii îngenunchiate la picioarele unui politicianism sterp și caută să redea în muzică, prin filiera sufletului său, durerile acestor năpăstuiți. Un alt creator, e pictorul Francisc Gyarmati, crescut în mijlocul naturii, de unde îmbină în culori vii tumultul unei vieți de muncă încordată pe coarne de pluguri apăsate de brațe vânjoase de țărani, în răsărituri de primăvară.

Amurguri răsrânțe în undiri de raze, a căror semnificație e clipa când penelul artistului le dă viață.

Pânzele lui Gyarmati, aduc ceva din farmecul cunoscut la Van Gog și redat cu atâta artă pentru lumea cunoscătoare.

După ce a reperat un succes cu expozițiile făcute la Cluj, Oradea, Arad, Baia Mare și Deva, s'a retras și lucrează intens cu gândul că doar va putea răzbi să deschidă o expoziție în capitală.

Pe de altă parte, la Brad, unde d. Gh. Minovici a întemeiat editura „Pantheon”, ale cărei cărți scoase în vitrine sunt podoabe pentru cititori, un artist modest cum e Radu Moga, cunoscut de altfel după lucrurile de valoare executate în diferite centre din Banat și Ardeal, printre cari vom aminti: busturile ridicate lui Ion Vidu și Grozăvescu la Lugoj și Avram Iancu la Țebea, etc.

Acest sculptor, în clipele libere modelează lutul, căutând să redea stări sufletești, șlefuite cu dalta talentului.

Ardealul postbelic a rămas încă necunoscut. Energiile lui creatoare rămân în umbră, deoarece le lipsește încurajarea atât morală cât și materială.

Ar fi necesară o mai multă atenție din partea acelor cari conduc destinele opincărilor noastre, să mai privească de jos și pe cei cari aduc prinos frumosului, creând opere de artă.

ION TH. ILEA

BIBLIOGRAFIE

Cărți : Ion Iovescu : Nuntă cu bucluc, roman Ed. Cugătarea, București. M. Ar. Dan : Adakaleh, Tiparul „Tip. Românească.” Matei Alexandrescu : Leagăn de îngeri, poeme, Ed. Cartea Românească, București. Panait Istrati : Artele și umanitatea de azi, Ed. Cruciada Românismului, București. Ionel Neamtu : Oamenii, Publicațiile Grupării Theses, Sibiu. Pearl S. Buck ; Ogorul, roman Ed. Adeverul, București. Ion I. Popa ; Flacăra albă, Tip. Vestemian, Sibiu. P. Murgeanu : Din cartea vieții, versuri, Tip. Ed. Noastră, București. George Drumur : Solstiții, poeme, Ed. Iconar Cernăuți.

Reviste : Afirmarea (I, No. 2, 3) Blajul (III, No. 3, 4) Buciumul (IV, No. 1, 2) Cruciada Românismului (II, No. 67-76) Catedra (IX, No. 89-90) Drum (II, No. 1) Darul (I, No. 5-6, 7) Fruncea (III, No. 13-23) Front Literar (I, 2-3) Familia (S. III, Anul III, No. 3, 4) Freamătul școlii (II, No. 5) Frontul (Seria II, No. 3) Gând Românesc (IV, No. 3-4, 5) Generația nouă (I, 1, 2, 3) Gând Străjeresc (I, 1, 2, 3) Gând și slovă oltenească (I, No. 1, 2, 3) Iconar (I, No. 9) Insemnări (V, No. 21) Inmuguriri (IV, No. 7-12) Junimea literară (XXV, No. 1-3) Marea noastră (IX, No. 9-11) Munca literară (IV, No. 28-29) Orientări (V, No. 3, 4, 5) Pagini Literare (III, No. 5) Pământul (V, No. 136-137) Revista noastră (V, No. 30-31) Revista Dobrogeană (I, No. 1.) Revista Asoc. Frăția ort. Română (III, No. 4, 5) Răsăritul (XVIII, No. 3, 4) Rânduri (II, No. 8-9) Societatea de mâine (XIII, No. 3, 4) Satul (VI, No. 65, 66, 67) Viața Literară (XI, 6, 7) La vie politique et littéraire (IX, No. 16)

Ziare : Avântul, Petroșani ; Ardealul, Brașov ; Acțiunea Buzăului, Buzău ; Cruciada, București ; Drapelul nostru, București ; Drumul nou, T. Măgurele ; Glasul Bucovinei, Cernăuți ; Glasul muncitorului român, Reșița ; Gorjanul, Tg. Jiu ; Granitul, T. Severin ; Mizerabilii, T. Severin ; România nouă, Cluj ; Reforma, București.

— Moș Vasile, vorbești frumos. Poate că Dumnezeu mă încercă, dar eu nu mai pot răbda încercarea. E prea mult pentru un biet suflet neputincios ca al meu.

— Cu cât ești mai încercat, cu atât vei fi răs-

Francisc Gyarmati

Peisaj din Baia Mare

PLECARE

Mac. Constantinescu îmănea Corai

L A N U R I

Anul III

No. 3

Mai, 1936

S U M A R U L

- CONSTANTIN STELIAN: Interpretările „Luceafărului“
V. COPILU CHEATRĂ: Noapte munteană; Tristeții cuminicătură
HORIA BOTTEA: Paiate (Paul Verlaine)
B. IORDAN: Pătımirea lui Ion Caruz
GEORGE POPA: Pentru inima pădurii; Anotimp
E. A. GROH: Eminescu în germană
MIHAIL AXENTE: Momente din istoria orașului Mediaș
SILVIU LAZĂR: Noptile mele
RADU STANCA: Drum
IONEL NEAMTZU: Plecare
THEODOR CONSTANTIN: Inundație la Baldovenești; Nocturnă

C r o n i c i

Oameni și opinii

Calderon dela Barca (Ernest A. Groh) „Voyageurs traqués“ (N. Ladmiss-Andreescu)

Plastica

Expoziția de pictură Nicolae Brana (George Todoran)

Cărți

Dimitrie L. Stăhiescu: Viața și opera lui Calistrat Hogaș (P. Coman) Ion Iovescu: Nuntă cu bucluc; George Drumur: Solștiții (George Popa) Mme Dussane: Un comédien nommé Molière (I. Urcan)

Reviste

Pagini Basarabene; Blajul (Mihail Axente) Revue de littérature comparée (Ion Fodorean) Klingsor (Ernest A. Groh)

Insemnări

Rânduri pentru Asociația scriitorilor din Ardeal (V. Copilu-Cheatră) Criterii (Ion Ștefan) Artiști hunedoreni (Ion Th. Ilea)

Reproduceri

G. Limbășanu, Mac. Constantinescu, Francisc Gyarmati.

Bibliografie